

PORUKE IZBORNE VOLJE:

ŠTA GRAĐANI VIDE KAO JAVNI INTERES?

PORUKE IZBORNE VOLJE:

**ŠTA GRAĐANI VIDE KAO
JAVNI INTERES?**

Izdavač:

Centar za demokratiju i ljudska prava – CEDEM (www.cedem.me)

Za izdavača:

Milena Bešić

Autor:

Marko Pejović

Metodolog:

Prof. dr Miloš Bešić

Lektura:

Agencija „Lektura“

Dizajn, grafika i štampa:

Brain studio, Podgorica

Tiraž:

100

Analiza je dio projekta “Vox Populi – Implementation of better choices”, koji je podržan od strane Ministarstva spoljnih poslova i međunarodne saradnje Italije u okviru poziva “Bando Balcani”. Nalazi i stavovi izneseni u ovoj analizi predstavljaju isključivo odgovornost izdavača i autora.

Sadržaj

PREGLED GRAFIKONA	6
KLJUČNI NALAZI.....	7
UVOD	11
STAVOVI I PERCEPCIJA GRADANA U VEZI SA DRUŠTVENO-POLITIČKIM AMBIJENTOM	13
STAVOVI I PERCEPCIJA GRADANA U VEZI SA PITANJIMA IZ OBLASTI UNUTRAŠNJE POLITIKE	19
PRIORITET: REFORMA IZBORNOG ZAKONODAVSTVA	24
PRIORITET: REFORMA PRAVOSUDA.....	27
PRIORITET: BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA I KORUPCIJE	29
PRIORITET: BORBA PROTIV DISKRIMINACIJE	31
PRIORITET: REFORMA JAVNE UPRAVE	33
PRIORITET: UČLANJENJE CRNE GORE U EU.....	35
STAVOVI I PERCEPCIJA GRADANA U VEZI SA PITANJIMA IZ OBLASTI SPOLJNE POLITIKE	37
PODRŠKA PUNOPRAVNOM ČLANSTVU CRNE GORE U EU	40
PODRŠKA ČLANSTVU CRNE GORE U NATO-u	42

PREGLED GRAFIKONA

Grafikon 1 – Kojim putem se Crna Gora kreće?.....	13
Grafikon 2 – Kojim putem se Crna Gora kreće i demografske karakteristike.....	14
Grafikon 3 – Indeks (ne)povjerenja u institucije (SUM veliko i uglavnom povjerenje minus SUM veliko i uglavnom nepovjerenje).....	15
Grafikon 4 – Procjena rada ministarstava – SUM dobro i SUM loše	16
Grafikon 5 – Preferencija tipa političkog sistema	17
Grafikon 6 – Interpersonalno povjerenje	18
Grafikon 7 – Interpersonalno povjerenje i partijska preferencija	18
Grafikon 8 – Prioriteti unutrašnje politike	20
Grafikon 9 – Prioriteti unutrašnje politike – INDEKS	20
Grafikon 10 – Indeks prioriteta unutrašnje politike i partijska preferencija.....	21
Grafikon 11 – Indeks prioriteta unutrašnje politike i demografske karakteristike	22
Grafikon 12 – Oblasti i prioriteti važni za napredak Crne Gore – indeks (SUM ključno i veoma važno minus SUM manje važno i nevažno).....	23
Grafikon 13 – Reforma izbornog zakonodavstva i partijska preferencija – INDEKS.....	25
Grafikon 14 – Reforma izbornog zakonodavstva i demografske karakteristike.....	26
Grafikon 15 – Reforma pravosuđa i partijska preferencija – INDEKS.....	27
Grafikon 16 – Reforma pravosuđa i demografske karakteristike.....	28
Grafikon 17 – Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije i partijska preferencija INDEKS.....	29
Grafikon 18 – Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije i demografske karakteristike	30
Grafikon 19 – Borba protiv diskriminacije i partijska preferencija – INDEKS.....	31
Grafikon 20 - Borba protiv diskriminacije i demografske karakteristike	32
Grafikon 21 – Reforma javne uprave i partijska preferencija – INDEKS	33
Grafikon 22 – Reforma javne uprave i demografske karakteristike	34
Grafikon 23 – Učlanjenje Crne Gore u EU i partijska preferencija – INDEKS.....	35
Grafikon 24 - Učlanjenje Crne Gore u EU i demografske karakteristike.....	36
Grafikon 25 – Prioriteti spoljne politike.....	37
Grafikon 26 - Prioriteti spoljne politike – INDEKS.....	38
Grafikon 27 – Prioriteti spoljne politike i partijska preferencija – INDEKS.....	38
Grafikon 28 – Oslonac u spoljnoj politici – INDEKS (SUM u potpunosti i u velikoj mjeri i SUM malo i nimalo).....	39
Grafikon 29 – Podrška punopravnom članstvu Crne Gore u EU i partijska preferencija	40
Grafikon 30 – Podrška punopravnom članstvu Crne Gore u EU i demografske karakteristike	41
Grafikon 31 – Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u i partijske preferencije.....	42
Grafikon 32 – Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u i demografske karakteristike.....	43

Ključni nalazi

- Dvostruko je veći broj građana koji smatraju da se Crna Gora kreće pogrešnim putem nego onih koji smatraju da se kreće pravim putem. Više nego svaki drugi ispitanik koji podržava prosrpske partije smatra da se Crna Gora kreće pravim putem, kao i skoro svaki treći podržavalac građanskih partija. Najveći broj podržavalaca DPS-a, građanskih i manjinskih partija smatra suprotno. Ljudi iz sjeverne regije Crne Gore i oni koji žive na selu smatraju da se Crna Gora kreće pravim putem. Iako manje od svakog trećeg ispitanika, oni sa visokim obrazovanjem se više slažu da se Crna Gora kreće u pravom smjeru od onih s nižim stepenom obrazovanja.
- Svega šest institucija, i to Srpska pravoslavna crkva, sistem obrazovanja, Delegacija EU u Crnoj Gori, Ujedinjene nacije, zdravstveni sistem i Vojska Crne Gore, bilježe veći stepen povjerenja od nepovjerenja, dok je najveći stepen nepovjerenja u Crnogorsku pravoslavnu crkvu i političke partije.
- Kada je u pitanju interpersonalnom povjerenju kao pokazatelju povjerenja građana u riječi, radnje i odluke drugih, ali i njihove spremnosti da djeluju na temelju takvog mišljenja građana, veoma je izražen nedostatak interpersonalnog povjerenja.
- Preko 80% građana smatra da fokus Vlade i vladinih institucija treba da bude usmjeren na borbu za bolji životni standard i borbu protiv kriminala i korupcije. Gotovo jednak broj građana smatra važnim za na-
predak Crne Gore depolitizaciju i depar-
tizaciju javne uprave i borbu protiv diskriminacije. Dvoje od troje građana procjenjuje da reforma pravosuđa i reforma izbornog sistema treba da budu visoko na agendi bilo koje političke strukture. Ispunjavanje uslova za punopravno članstvo Crne Gore u EU ključnim prioritetom za napredak zemlje smatra skoro 60% građana.
- Prema mišljenju podržavalaca svih političkih subjekata i apstinenata, ključni prioritet Vlade treba da budu ekonomska pitanja. Nasuprot tome, prepoznavanje važnosti usmjeravanja Vladinih aktivnosti na međunacionalna pitanja i demokratiju u zanemarljivom broju se javlja kod pristalica DPS-a, manjinskih i građanskih partija.
- Reformu izbornog zakonodavstva, reformu pravosuđa, te borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije ključnim ili veoma važnim prioritetom unutrašnje politike u najvećoj mjeri smatraju pristalice prosrpskih i građanskih partija. Ovo pitanje najmanje bitnim za napredak zemlje smatraju podržavaoci DPS-a, manjinskih partija, te apstinenti. Ovi prioriteti su najvažniji prema mišljenju građana sa visokim obrazovanjem, sa većim primanjima, prema mišljenju onih koji su mlađe ili srednje dobi, te onih koji žive u gradu. U najvećoj mjeri, Crnogorci i Srbi podjednako smatraju važnim ove reforme i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. Bošnjacima, Muslimanima i Albancima su manje važne nego Srbima i Crnogorcima.

- Borbu protiv diskriminacije, kao važnu stavku za unapređenje Crne Gore, u najvećoj mjeri podržavaju pristalice građanskih partija. Bošnjaci i Muslimani najviše podržavaju ovaj prioritet. Pitanje borbe protiv diskriminacije smatraju ključnim ili važnim u većoj mjeri građani sa visokim nego oni sa niskim primanjima. Istraživanje takođe pokazuje da što je viši stepen obrazovanja, to je ovo pitanje važniji prioritet.
- Bez obzira na to kog su političkog uvjerenja, građani u najvećoj mjeri smatraju da je pitanje reforme javne uprave, posebno depolitizacije i departizacije, važno za napredak Crne Gore. U tome prednjače pristalice građanskih partija, zatim, u nešto manjoj mjeri, oni koji podržavaju prosrpske partije i DPS, dok su pristalice manjinskih partija i apstinenti oni koji se najmanje zalažu za depolitizaciju i departizaciju. Reformu javne uprave najviše podržavaju visokooobrazovani i oni koji žive na sjeveru. Skoro je 20% više Bošnjaka, Muslimana, Crnogoraca i Srba nego Albanaca koji smatraju ovo pitanje ključnim ili važnim za napredak Crne Gore.
- Glasači ili podržavaoci prosrpskih partija i apstinenti znatno manje nego ostali podržavaju ispunjavanje uslova za članstvo Crne Gore u EU. Pristalice građanskih partija u najvećoj mjeri podržavaju ispunjavanje uslova, zatim oni koji podržavaju manjinske partije i na kraju, ali u značajnom procentu, glasači DPS-a. Stepem obrazovanja i visina prihoda su u pozitivnoj korelaciji sa podrškom ispunjenju uslova za članstvo. Građani stariji od 55 godina u manjoj mjeri procjenjuju da je ispunjavanje uslova ključno ili važno za napredak zemlje. Bošnjaci, Muslimani, zatim Crnogorci i Albanci u najvećoj mjeri podržavaju ispunjavanje uslova, za razliku od Srba, koji ispunjavanje uslova za punopravno članstvo u najmanjoj mjeri smatraju ključnim ili važnim.
- Skoro dvije trećine građana Crne Gore bira članstvo Crne Gore u EU kao prvi izbor u spoljnoj politici, dok je zanemarljiv broj onih koji smatraju da spoljna politika treba da se usmjeri na približavanje Srbiji odnosno Rusiji. Veći je broj građana koji smatraju da se u potpunosti ili u velikoj mjeri treba oslanjati na EU, kao i onih koji smatraju da Crna Gora treba malo ili nimalo da se oslanja na Kinu, Rusiju, SAD i Srbiju.
- Građani Crne Gore u najvećoj mjeri su prozapadno orijentisani, odnosno jasno je njihovo opredjeljenje da Crna Gora treba da se oslanja na zapadne partnere u spoljnoj politici, prvenstveno na EU, kada je riječ o spoljnopolitičkom određenju države.
- Pristalice prosrpskih partija nijesu zapadno orijentisane, dok su podržavaoci ostalih političkih struktura i apstinenti prozapadne političke orijentacije.
- Gotovo svaki građanin koji podržava DPS, građanske ili manjinske partije, podržava članstvo Crne Gore u EU. Većina onih koji glasaju prosrpske partije podržavaju članstvo Crne Gore u EU, ali značajno manje u poređenju sa glasačima ostalih političkih partija.
- Podržavaoci DPS-a, građanskih i manjinskih partija snažno podržavaju NATO članstvo, i to najviše građani koji glasaju manjinske partije. Svaki peti apstinent ili pristalica prosrpskih partija daje podršku ideji da Crna Gora bude dio ovog saveza. Srbi u najmanjoj mjeri podržavaju članstvo, dok tri

čtvrtine Albanaca i više nego svaki drugi Crnogorac pruža podršku članstvu. Skoro svaki Bošnjak ili Albanac podržava članstvo Crne Gore u NATO zajednici. Najmanju podršku članstvu Crne Gore u NATO-u pružaju građani koji žive u centralnoj regiji.

UVOD

Na parlamentarnim izborima održanim u avgustu 2020. godine dobila novu vlast, nakon tridesetogodišnje vladavine Demokratske partije socijalista (DPS), Crna Gora je dobila novu vladajuću većinu sastavljenu od ideološki divergentnih partija i koalicija.

Uprkos potpisivanju Sporazuma o osnovnim principima, nova parlamentarna većina se ubrzo interno počela suočavati sa poteškoćama i razlikama te nije bila sposobna započeti bilo kakav politički dijalog sa opozicijom u smjeru rješavanja ključnih prioriteta koji se odnose na reformu pravosuđa, javne uprave i izbornog sistema. Polarizacija društva po pitanja identiteta takođe je porasla, što je Crnu Goru vratilo u predreferendumski period.

Nakon izbornih rezultata i formiranja nove ekspertske vlade, prvi put nakon decenija sa DPS-om u opoziciji, očekivanja građana su bila izuzetno velika, posebno u oblasti depolitizacija i departizacije javne uprave, unapređenja obrazovnog i zdravstvenog sistema, neselektivne primjene prava i jačanja vladavine prava, te sprovođenja ključnih reformi potrebnih na evropskom putu, slijedeći jasne indikacije koje proizilaze iz izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru.

Ekspertska vlada se pokazala kao nezadovoljavajuće rješenje sa aspekta postignutih rezultata i njihove održivosti. Šta više, nije bilo koordinacije između Vlade i njihove parlamentarne većine; jedna od najvećih partija ove većine je započela bojkot i blokirala svako usvajanje mjera koje je podnijela izvršna vlast, kako bi se iznudila politička reorganizacija ili „rekonstrukcija“ Vlade.

Zagrijani odnosi i nepovjerenje podsticali su česte eskalacije i dodatno pogoršavali političke podjele, uključujući i unutar vladajuće većine. Sporenja između izvršne i zakonodavne vlasti usporila su reformski rad. S druge strane, parlamentarna većina sastavljena od tri koalicije - “Crno na bijelo”, “Mir je naša nacija” i “Za budućnost Crne Gore” prvi put dobili priliku da zakonodavnu i izvršnu vlast “usmjere” u pravcu rezultata i ishoda za koje su se, kao opozicija, godinama zalagali zamjerajući i kritikujući DPS i njegove koalicione partnere.

Samo nakon 14 mjeseci od formiranja, Vlada premijera Zdravka Krivokapića izgubila je povjerenje: podržalo je samo 11 poslanika, a protiv su bila 43 poslanika. Crna Gora se ponovno našla u specifičnim političkim okolnostima, gdje su nakon izglasavanja nepovjerenja pokrenuta čak i pitanja ustavnosti formiranja nove Vlade s različitom većinom. U evoluciji svih ovih teških okolnosti, CEDEM je kao think-tank organizacija, koja

više od dva decenije prati, analizira i daje preporuke u odnosu na društveno-politička dešavanja, razvio ovu analizu s ciljem predstavljanja stavova i percepcije građana u odnosu na ključne probleme u oblasti unutrašnje i spoljne politike Crne Gore.

U prilog tome, CEDEM je sproveo sveobuhvatno društveno-političko istraživanje godinu dana od formiranja odlazeće vlade Zdravka Krivokapića. Cilj ovog istraživanja je da prikaže težnje i očekivanja građana u vezi sa djelovanjem svih političkih subjekata kao osnove za dalji rad izvršne i zakonodavne vlasti. Najveći broj pitanja je analiziran sa aspekta političke preferencije, te demografskih karakteristika poput pola/roda, godina starosti, nacionalnosti, nivoa prihoda i stepena obrazovanja kako bi se pružio jasan pregled po svim istraživačkim pitanjima.

Za klasifikaciju partija koristili smo Eksplorativnu faktorsku analizu (EFA) sa Promax rotacijom. Iz analize je isključen DPS, stoga što ekstrakcija ukazuje da nije diskriminatoran. Drugim riječima, budući da je riječ o dugogodišnjoj catch all partiji vlasti, njeni glasači su heterogeni. Prema tome, DPS smo kodirali posebno. Sve ostale partije su klasifikovane na osnovu EFA. Kategorizacija je bila neophodna jer u Crnoj Gori postoji niz različitih partija. Prvo, u DPS glasače smo uključili sve ispitanike koji tvrde da glasaju za ovu partiju. „Prosrpske stranke“ je termin koji smo koristili kao zajednički naziv za Demokratski front (DF), Socijalističku narodnu partiju (SNP), Demokratsku Crnu Goru, Pravu Crnu Goru, kao i opciju „neka druga“ kojom se obuhvataju glasači prosrpskih partija koji bi dominantno glasali za partiju oko Zdravka Krivokapića. „Manjinske partije“ je termin koji obuhvata Bošnjačku stranku (BS), Hrvatsku građansku inicijativu (HGI) i albanske partije Albanska alternativa (AA) i Demokratska unija Albanaca (DUA). Konačno, posljednju grupu stranaka nazvali smo građanskim partijama, a to su one koje imaju jasno građansku agendu, podržavaju crnogorsku nezavisnost i zapadnu identifikaciju. U ovu grupu spadaju Socijaldemokratska partija (SDP), Ujedinjena reformska akcija (URA), CIVIS, Liberalna partija Crne Gore (LPCG) i Socijaldemokrate (SD). Na kraju, oni koji su izjavili da ne glasaju, prikazali smo kao kategoriju apstinenata.

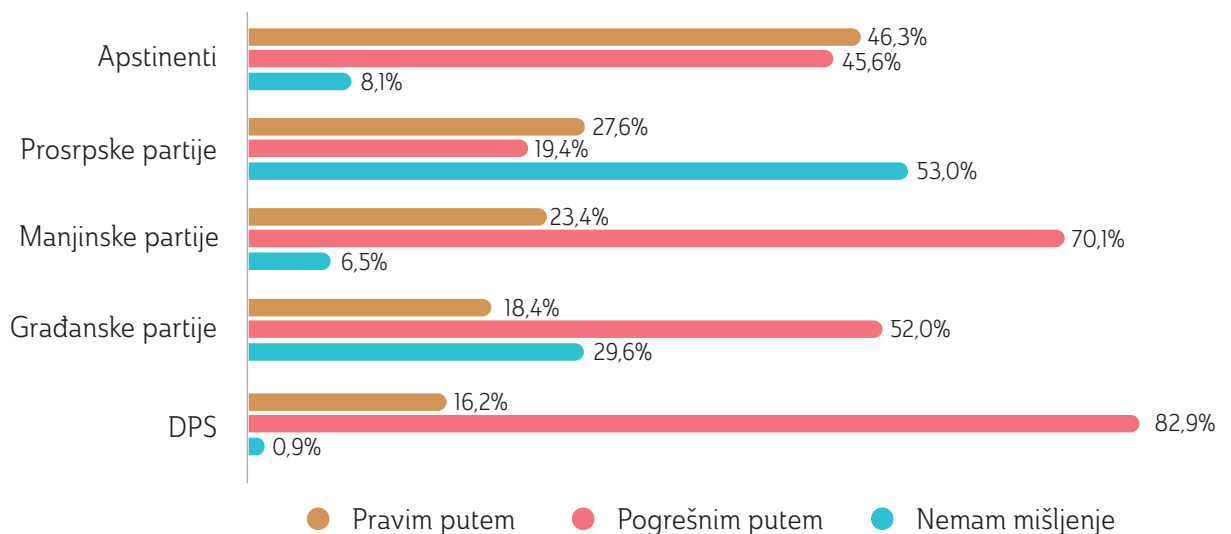
Istraživanje je sprovedeno u decembru, na uzorku od 1022 ispitanika, a dio je projekta “Vox Populi – Implementation of better choices”, koji je podržalo Ministarstvo spoljnih poslova Republike Italije, u okviru poziva “Bando Balcani”.

STAVOVI I PERCEPCIJA GRAĐANA U VEZI SA DRUŠTVENO-POLITIČKIM AMBIJENTOM

Prema mišljenju polovine građana, Crna Gora je nastavila da se kreće pogrešnim putem i godinu nakon izbora nove vlade, odnosno osamnaest mjeseci od konstituisanja novog saziva parlamenta. Tek svaki četvrti građanin procjenjuje da se Crna Gora kreće pravim putem.

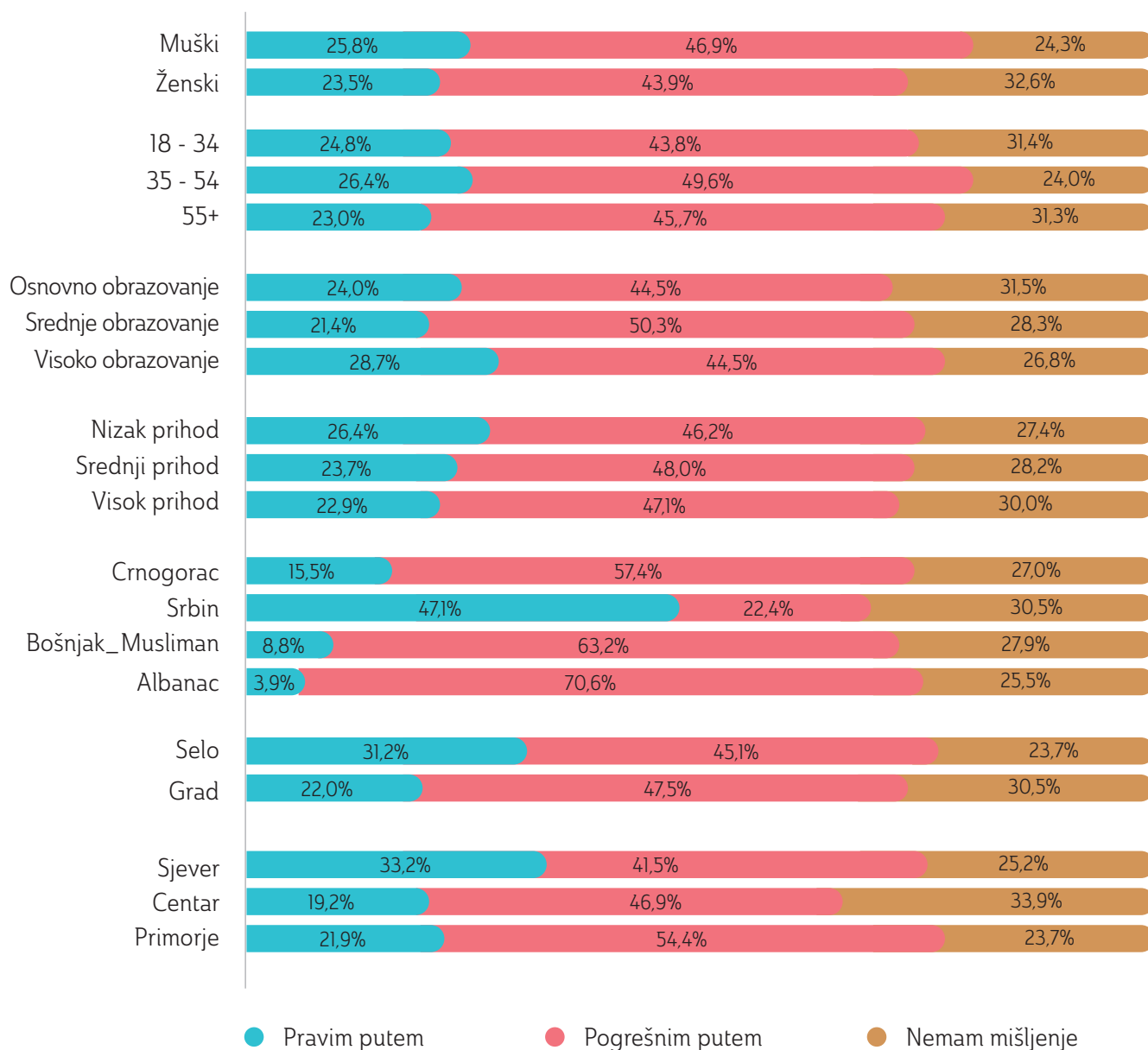
Podaci na Grafikonu 1 veoma su indikativni kada govorimo o strukturama onih koji smatraju da se Crna Gora kreće pravim odnosno pogrešnim putem. **Više nego svaki drugi ispitanik koji podržava prosrpske partije, a skoro svaki treći podržavalac građanskih partija smatra da se Crna Gora kreće pravim putem.** Nasuprot njima, zanemarljiv je broj onih koji su istog stava a podržavaju manjinske partije i DPS, uključujući i apstinate. **Najveća većina podržavalaca DPS-a, građanskih i manjinskih partija navodi da se Crna Gora kreće pogrešnim putem, dok skoro polovina apstinenata ili nema mišljenje ili smatra isto što i podržavaoci navedenih partija. Svakako, dvostruko je više onih koji smatraju da se Crna Gora kreće pogrešnim putem nego onih koji smatraju da se kreće pravim putem.**

Grafikon 1 – Kojim putem se Crna Gora kreće?

Generalno, **manji broj žena nego muškaraca smatra da se Crna Gora kreće pogrešnim putem, dok je nešto veći broj građana srednjih godina nego mlađih ili starijih koji isto misle.** Značajna karakteristika ispitanika jeste nacionalna pripadnost. Preciznije, podaci na Grafikonu 2 ukazuju na to da je znatno veći broj građana, i to **više od polovine srpske nacionalnosti, koji smatraju da se Crna Gora kreće pravim putem.** Efekat regije i mjesta življenja je značajan jer pokazuje da **ljudi iz sjeverne regije Crne Gore i oni koji žive na selu smatraju da se Crna Gora kreće pravim putem.** Iako manje od svakog trećeg ispitanika, **oni koji imaju završen fakultet ili višu školu više su saglasni sa izjavom da se Crna Gora kreće pravim putem nego oni koji imaju niže obrazovanje.**

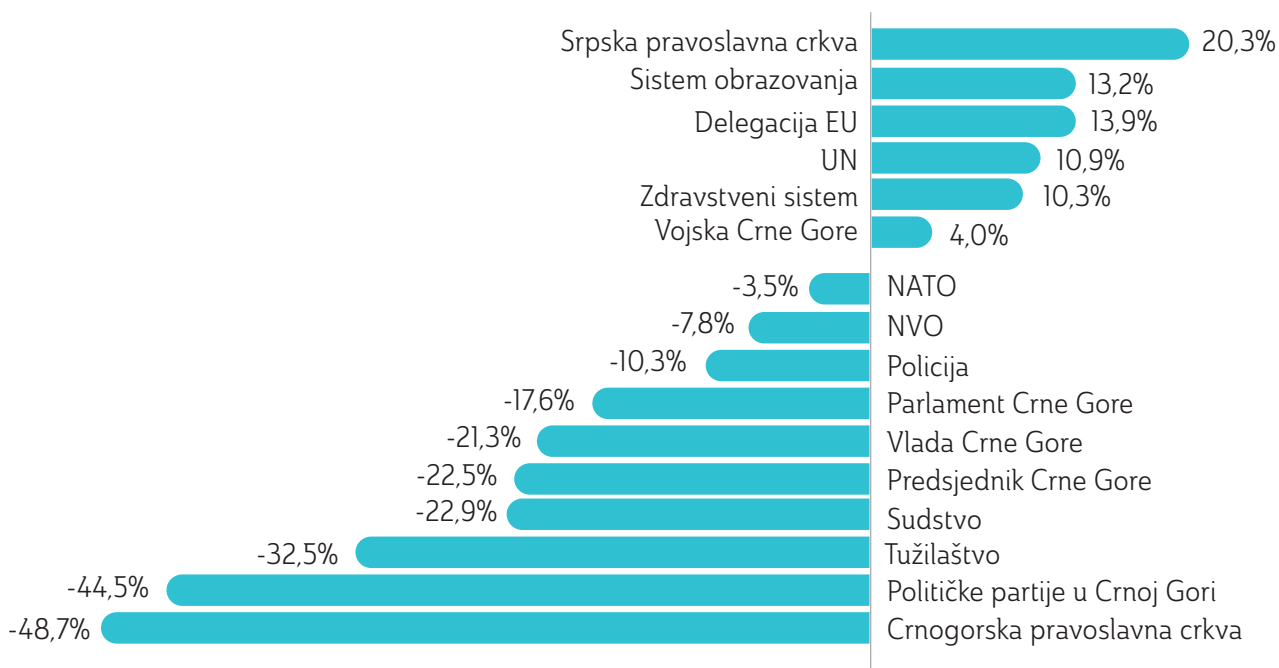
Grafikon 2 – Kojim putem se Crna Gora kreće: demografske karakteristika

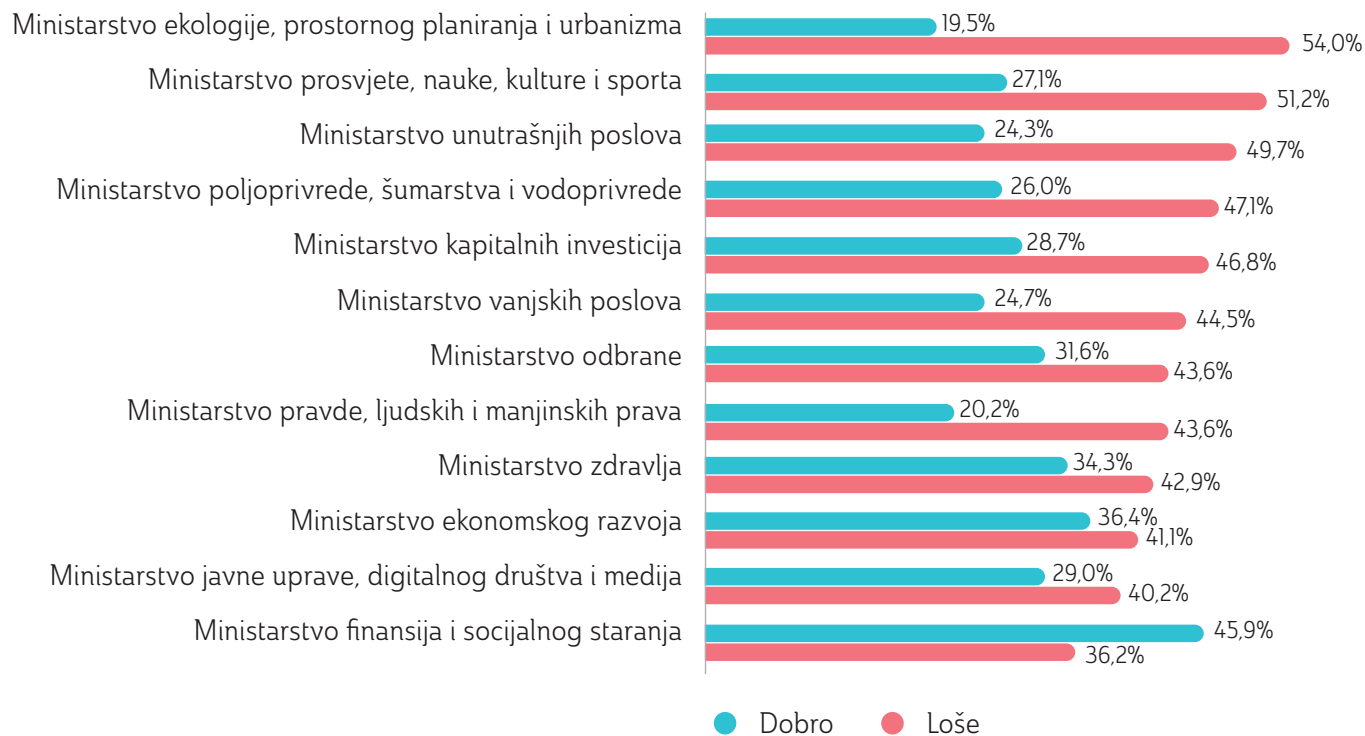
Pitanje povjerenja u institucije je veoma važno, posebno kada se ima na umu da analizom trenda podaci pokazuju da iz ciklusa u ciklus istraživanja bilježimo sve niži stepen povjerenja u institucije, a naročito u političke institucije – Vlada, predsjednik Crne Gore, Skupština Crne Gore, pravosuđe, policija, Vojska Crne Gore i političke partije.

Poređenjem sume povjerenja (veliko i uglavnom povjerenje) i sume nepovjerenja (veliko i uglavnom nepovjerenje) dobijaju se podaci prikazani na Grafikonu 3, koji pokazuju **da svega šest institucija – Srpska pravoslavna crkva, sistem obrazovanja, Delegacija EU u Crnoj Gori, Ujedinjene nacije, zdravstveni sistem i Vojska Crne Gore imaju veći stepen povjerenja nego nepovjerenja. Za razliku od njih, najveći stepen nepovjerenja mjerimo kod Crnogorske pravoslavne crkve (CPC) i političkih partija.** Nešto niži stepen nepovjerenja, u odnosu na CPC i političke partije, mjerimo za tužilaštvo, a potom kod ostalih institucija – sudstvo, predsjednik Crne Gore, Vlada Crne Gore, Skupština Crne Gore, policija, nevladine organizacije i NATO.

Grafikon 3 – Indeks (ne)povjerenja u institucije (SUM veliko i uglavnom povjerenje minus SUM veliko i uglavnom nepovjerenje)

Grafikon 4 – Procjena rada ministarstava – SUM dobro i SUM loše

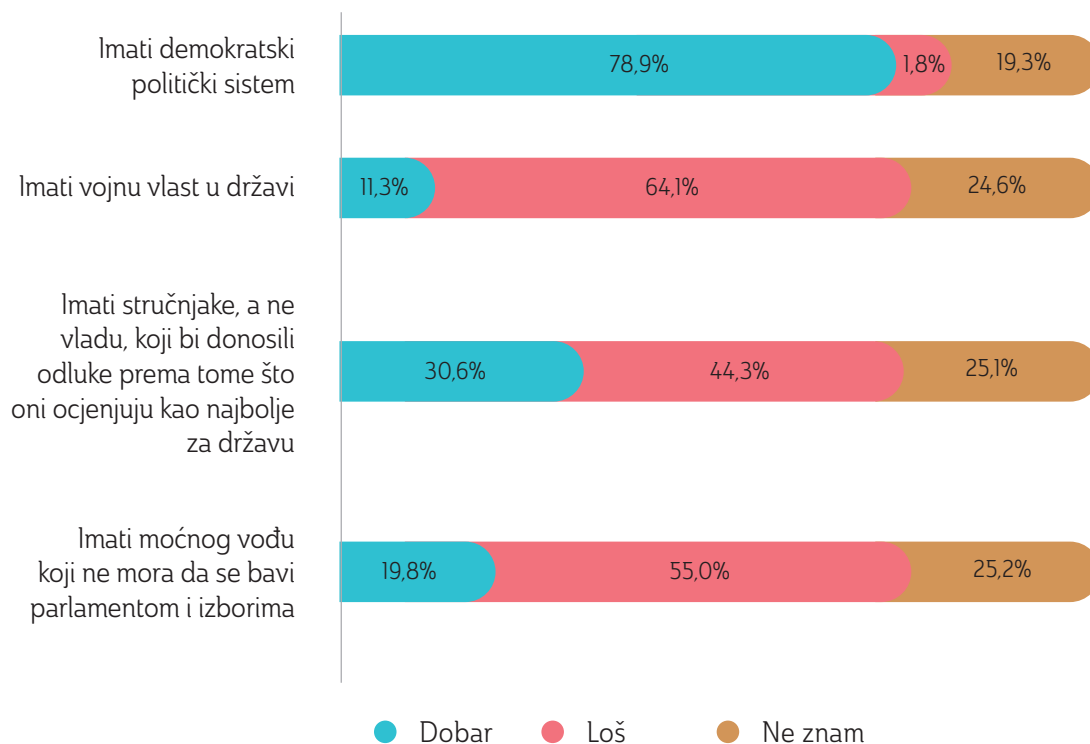

Podaci pokazuju da 11 od 12 ministarstva odlazeće vlade Crne Gore radi veoma ili uglavnom loše, po mišljenju značajnog broja građana. Skoro tri puta je veći broj onih koji su rad Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma ocijenili veoma ili uglavnom loše u odnosu na 19% onih koji smatraju da ovaj resor radi dobro. Nasuprot više od polovine građana koji Ministarstvo prosvjete, nauke i sporta ocjenjuju veoma ili uglavnom lošim nalazi se 27,1% onih koji cijene da ovo ministarstvo radi dobro. Skoro dvostruko ili dvostruko je veći broj građana koji smatraju da Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede rade loše. Podaci slično pokazuju i za ostala ministarstva, dok je izuzetak Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, gdje za oko 10% više građana smatra da radi veoma ili uglavnom dobro.

Imajući u vidu sklonosti različitih političkih struktura po pitanju kontrole i usmjeravanja političkog aparata, te uticaja na društvene procese, upitali smo građane o različitim načinima upravljanja državom i odgovore predstavili na Grafikonu 5.

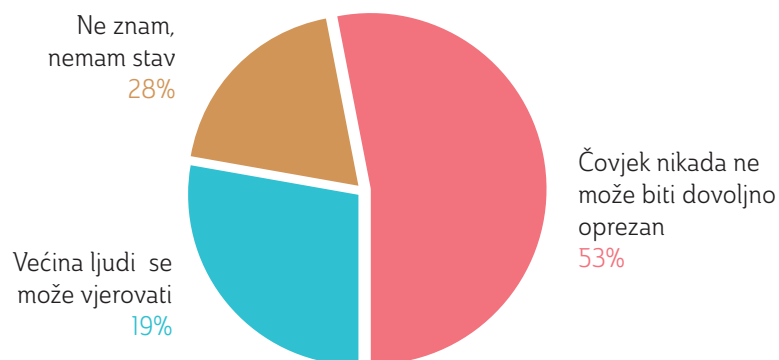
Grafikon 5 – Preferencija tipa političkog sistema

Dakle, kada je riječ o preferenciji tipa političkog sistema, **demokratska orijentacija je dominantna, dok manje od trećine građana podržava politički sistem gdje bi stručnjaci donosili odluke prema tome što oni ocjenjuju kao najbolje za državu. Autoritarni politički sistem ima podršku skoro 20% građana, dok militaristički način vladavine podržava 11,3%. S druge strane, većina građana smatra da je militaristički ili autoritativni režim loš model upravljanja državom.**

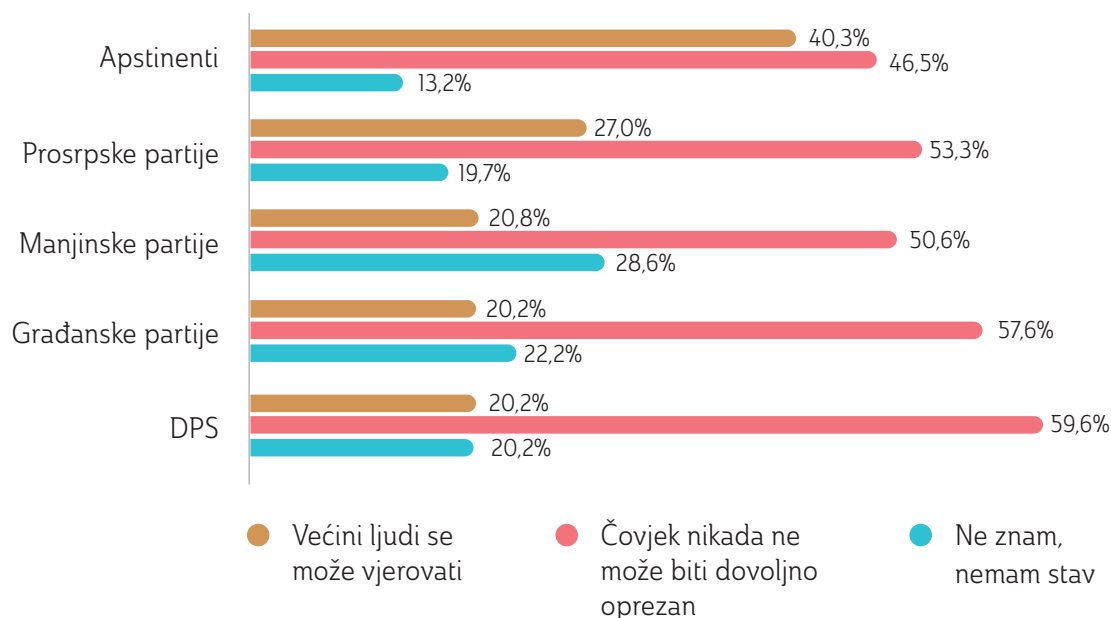
Imajući u vidu permanentan trend pada povjerenja u institucije, nepovjerenje koje vlada među političkim subjektima, sve veću društvenu polarizaciju, kao i sveopšti društveni kontekst, odgovore građana na pitanje o interpersonalnom povjerenju kao pokazatelju njihove vjere u riječi, akcije i odluke drugih, ali i u njihovu spremnost da djeluju na temelju toga, prikazali smo na Grafikonu 6. Naime, svaki drugi građanin smatra da čovjek nikada ne može biti dovoljno oprezan, dok skoro svaki pet misli da se ljudima može vjerovati. Skoro trećina nema stav prema ovom pitanju. Dakle, **veoma je izražen nedostatak interpersonalnog povjerenja.**

Grafikon 6 – Interpersonalno povjerenje

Analizom podataka u vezi sa partijskim preferencijama građana dolazi se do zaključka da nešto više nego svaki četvrti glasač manjinskih partija, a tek svaki peti pristalica DPS-a, građanskih i prosrpskih partija smatra da se većini ljudi može vjerovati. U najmanjoj mjeri apstinenti smatraju da se ljudima može vjerovati, i to njih 13,2%. Generalno, u svim partijskim kategorijama dominira interpersonalno nepovjerenje.

Grafikon 7 - Interpersonalno povjerenje i partijska preferencija

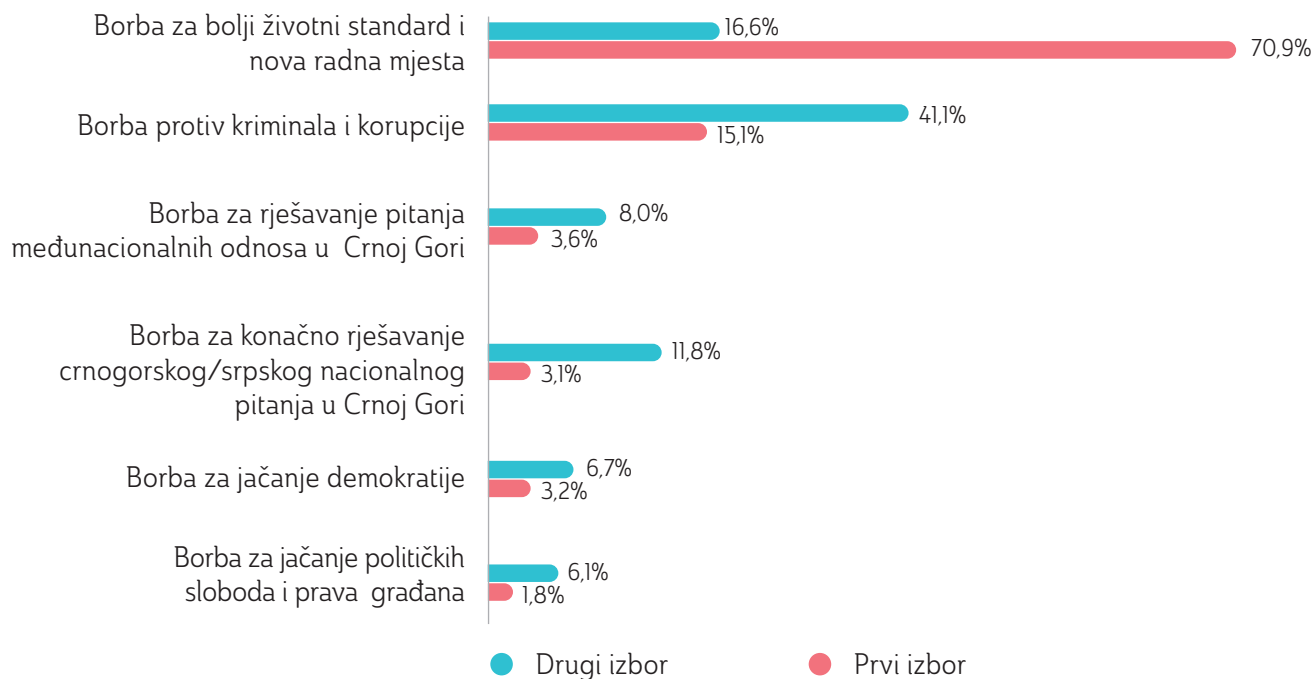

STAVOVI I PERCEPCIJA GRAĐANA U VEZI SA PITANJIMA IZ OBLASTI UNUTRAŠNJE POLITIKE

Građani su se najčešće kritički osvrtnali na ostvarivanje rezultata na planu unutrašnje politike kada je u pitanju vladanje DPS-a sa koalicionim partnerima. Smjena vlasti je značila i porast očekivanja u pravcu rješavanja ključnih ekonomskih i socijalnih pitanja u Crnoj Gori. Konkretnije, građani su očekivali bolji životni standard i sprovođenje ključnih reformi koje bi za ishod imale učlanjenje Crne Gore u EU. Ipak, podaci predstavljeni u prethodnom dijelu pokazuju da nijesu zadovoljni ostvarenim, te smo ovaj segment posvetili stavovima i percepciji građana u vezi sa pitanjima koja se tiču unutrašnje politike Crne Gore bez obzira na to ko je na vlasti.

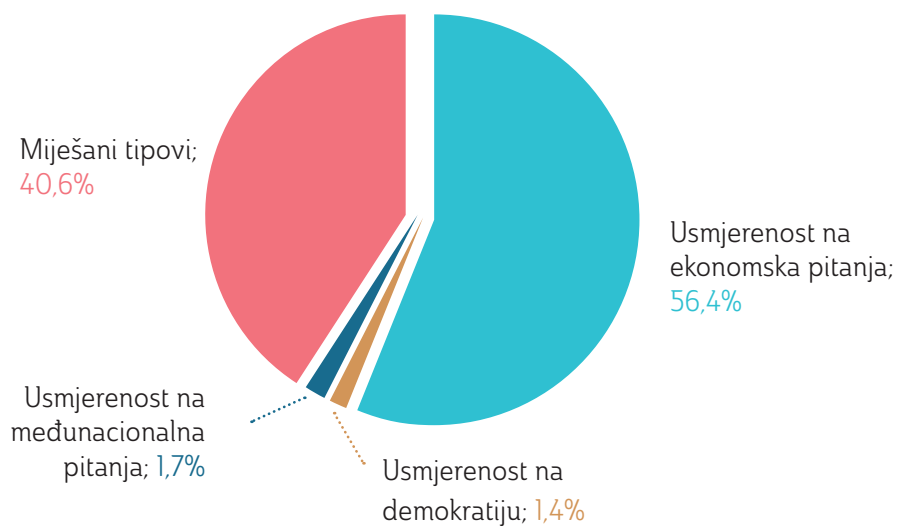
Kumulativno posmatrano, podaci na Grafikonu 8 pokazuju da **preko 80% građana kao prvi izbor u prioritetima navodi fokus Vlade i vladinih institucija na borbu za bolji životni standard i borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, dok skoro 60% građana isto navodi kao drugi izbor.** Građani smatraju da rješavanje međunacionalnih odnosa i crnogorskog/srpskog nacionalnog pitanja ne treba da budu u prvom planu, jer svega oko 11% njih bira navedeno kao prvi ili drugi izbor za prioritete na unutrašnjem planu. Sličnog su stava i kada se govori o borbi za jačanje demokratije i političkih sloboda i prava, što je prvi izbor kod svega 5% i drugi kod 12% građana.

Grafikon 8 – Prioriteti unutrašnje politike

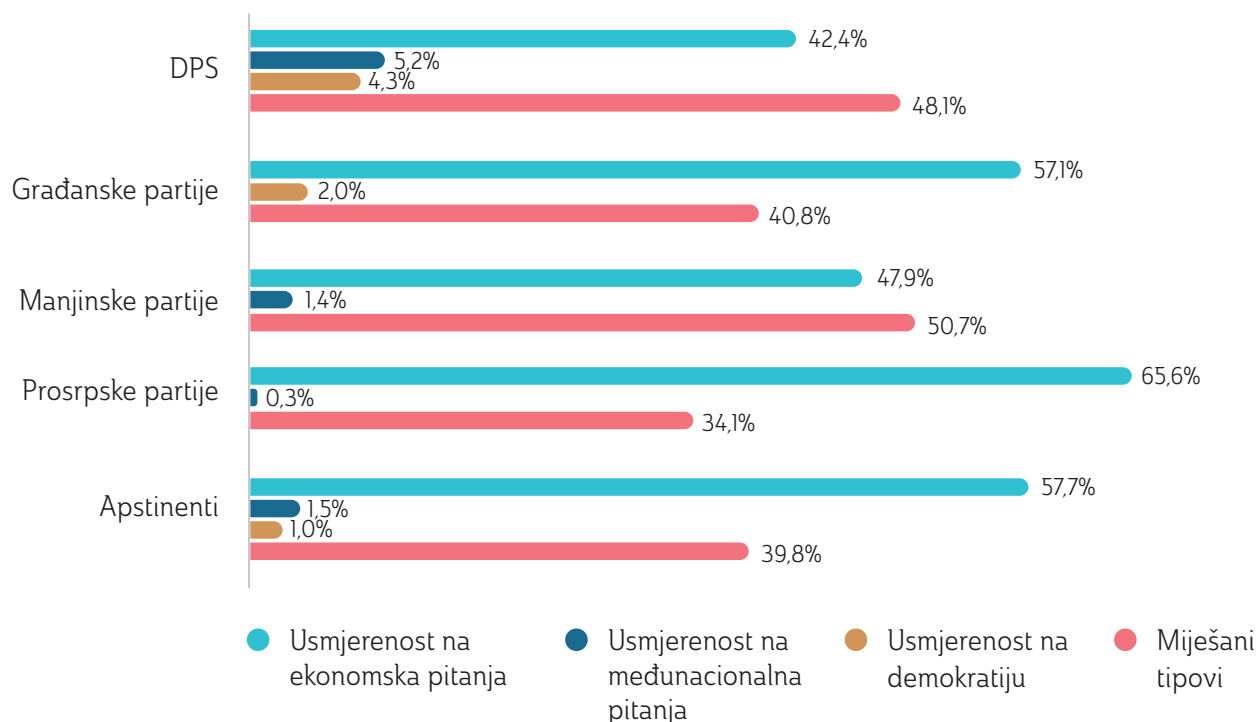
Sumarno, ukoliko analiziramo podatke koji se tiču unutrašnje političke orijentacije, odnosno indeksa prioriteta unutrašnje politike, zaključujemo da ekonomska pitanja treba da budu ključni prioritet, zatim miješani tipovi i, na kraju, u zanemarljivom procentu, usmjerenost na prioritete koji se odnose na demokratiju i međunacionalna pitanja (Grafikon 9).

Grafikon 9 – Prioriteti unutrašnje politike – INDEKS

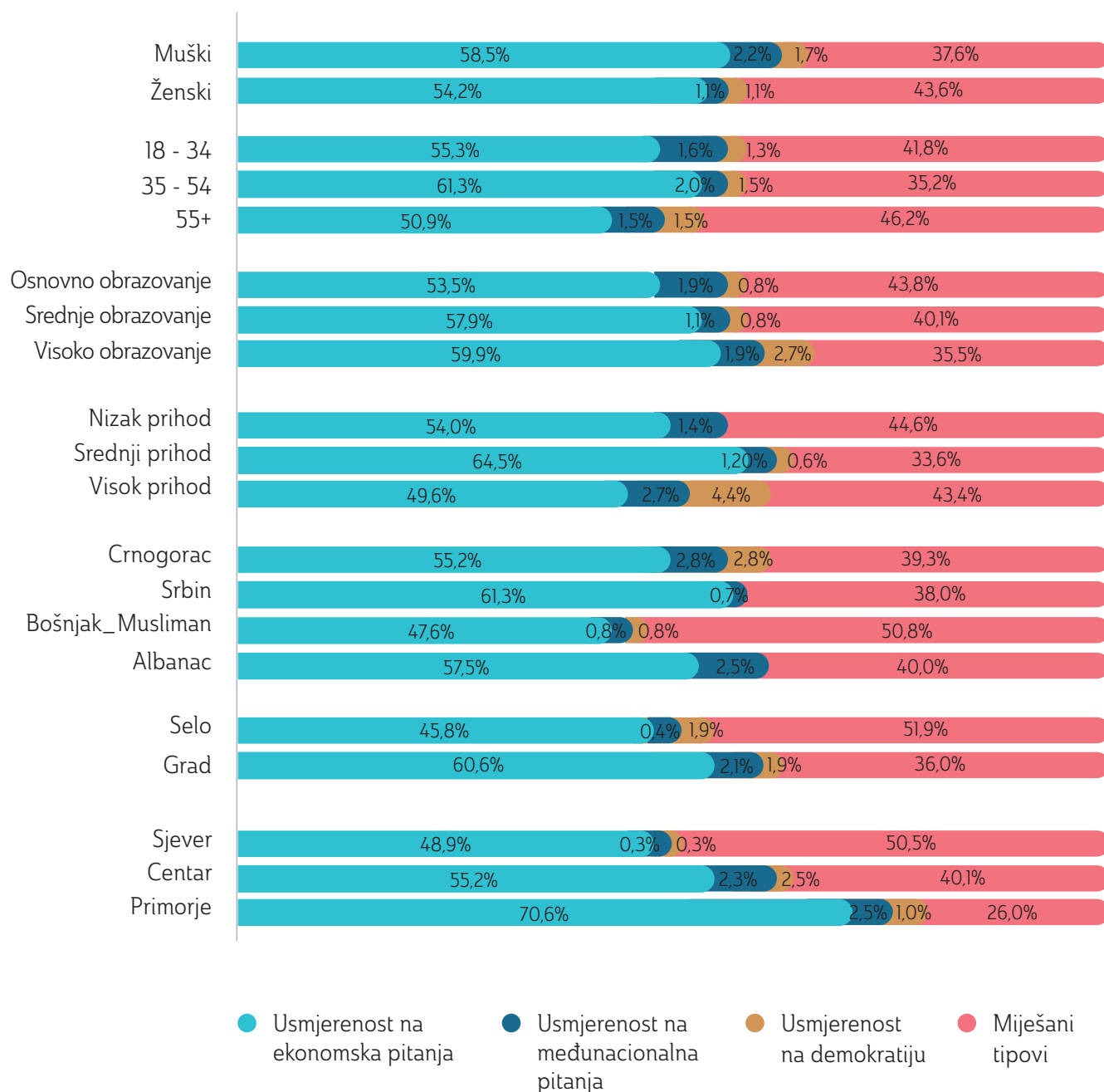
Analizom indeksa prioriteta unutrašnje politike **zaključili smo da rezultati nedvosmisleno pokazuju kako ključni prioritet moraju biti ekonomska pitanja**. Nasuprot tome, **usmjerenost na međunacionalna pitanja i demokratiju u zanemarljivom broju se uočava kod pristalica DPS-a, manjinskih i građanskih partija**. Svakako, u prosjeku nešto manje od polovine građana pripada miješanom tipu unutrašnje političke orijentacije.

Grafikon 10 – Indeks prioriteta unutrašnje politike i partijska preferencija

Kada govorimo o uticaju demografskih karakteristika ispitanika na ovo pitanje, pol/rod nije značajno distinktivan, za razliku od mjesta življenja, koje predstavlja značajnu karakteristiku ispitanika, koja određuje stav prema prioritetima unutrašnje politike. **Oni koji žive u gradu i oni koji žive na primorju u znatno većoj mjeri smatraju da se treba baviti ekonomskom problematikom** nego oni koji žive na selu i u centralnoj regiji. **Građani sa višim stepenom obrazovanja usmjereni su ka ekonomskim pitanjima, kao i oni čija primanja pripadaju kategoriji srednjih prihoda**. Pripadnici srpske, albanske i crnogorske nacionalnosti najviše su usmjereni ka rješavanju ekonomskih problema, dok su Bošnjaci i Muslimani najmanje usmjereni na ekonomska pitanja, a najviše na mješoviti tip prioriteta unutrašnje politike.

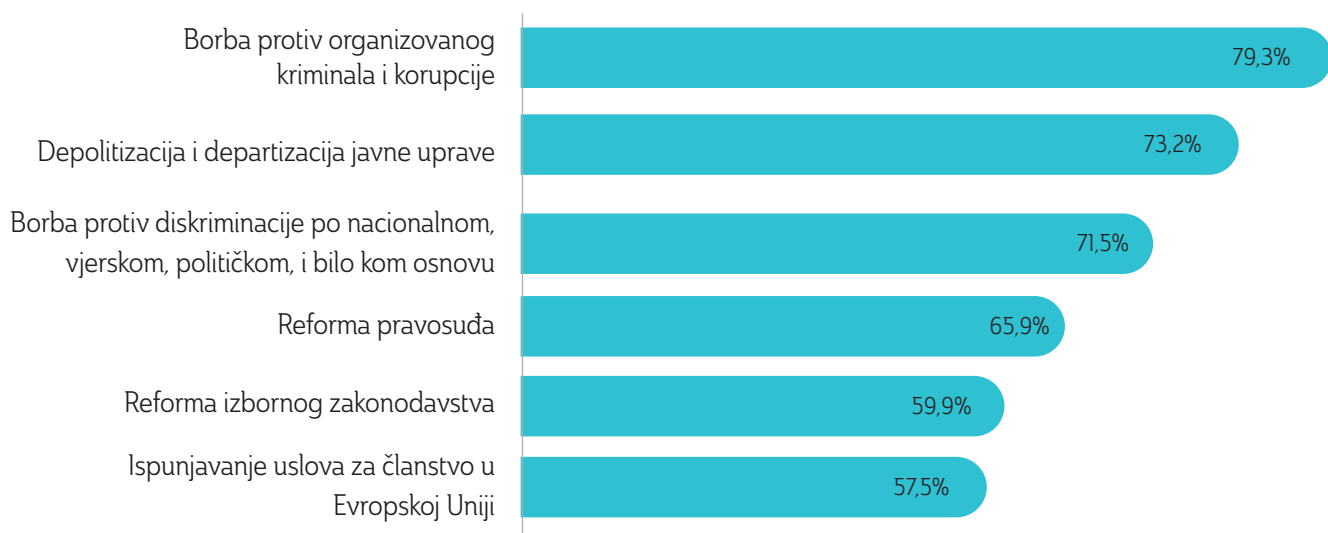
Grafikon 11 – Indeks prioriteta unutrašnje politike i demografske karakteristike

Na unutrašnjem planu, Crnu Goru već dugi niz godina očekuje sprovođenje ključnih reformi, sa kojima se nijesu uhvatile ukoštac ni prethodna vlast, oko DPS-a, ni odlazeća, oko Zdravka Krivokapića i parlamentarne većine. Kako se i navodi u poslednjem izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru, sporenja između izvršne i zakonodavne vlasti su usporile reformski rad. Ove reforme, za koje ne postoji dovoljno političke volje gotovo ni kod jedne političke strukture, su neophodne ukoliko Crna Gora želi ostvariti status punopravne članice EU. S druge strane, podaci pokazuju da su **građani veoma odlučni po pitanju reformi i njihov stav je jasan: reforme koje Evropska komisija zahtijeva ključne su za unapređenje naše zemlje.**

S tim u vezi, na Grafikonu 12 prikazani su odgovori na pitanje: „Bez obzira na to ko je trenutno na vlasti, u kojoj mjeri su određene oblasti i prioriteti važni u pogledu boljitka u budućnosti odnosno unapređenja Crne Gore?“. Ti podaci pokazuju da **skoro 80% građana insistira na tome da borba protiv organizovanog kriminala i korupcije treba da bude jedan od ključnih prioriteta. Gotovo u istom procentu depolitizaciju i departizaciju javne uprave (73,2%) smatraju jednako važnim za napredak Crne Gore kao i borbu protiv diskriminacije po nacionalnom, vjerskom, političkom ili bilo kom drugom osnovu (71,5%). Dvoje od troje građana Crne Gore procjenjuje da reforma pravosuđa i reforma izbornog sistema treba da budu visoko na agendi bilo koje političke strukture. Na kraju ali ne manje važno, po mišljenju građana ispunjavanje uslova za punopravno članstvo Crne Gore u EU podržava skoro 60% ispitanika.**

Grafikon 12 – Oblasti i prioriteti važni za napredak Crne Gore – indeks
(SUM ključno i veoma važno minus SUM manje važno i nevažno)

U narednom dijelu analiziramo stavove pristalica svih političkih struktura u vezi sa svakim od navedenih prioriteta, kao i uticaj demografskih karakteristika ispitanika na stavove o prioritetima unutrašnje politike.

PRIORITET: REFORMA IZBORNOG ZAKONODAVSTVA

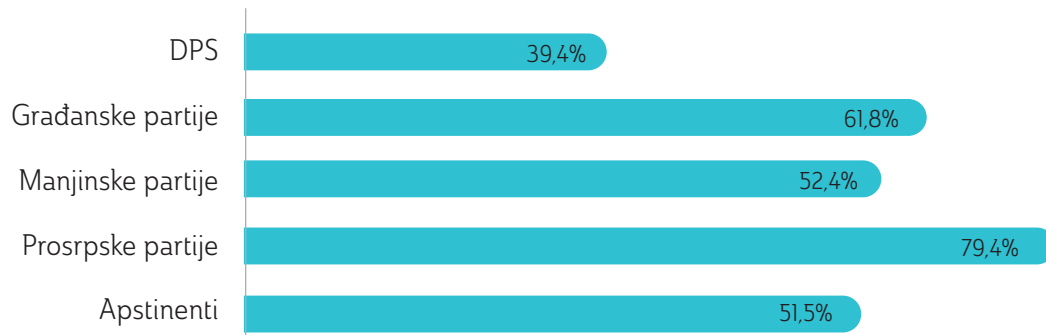
Da bi napredovala na evropskom putu, od Crne Gore se očekuje da usvoji sve preporuke koje ograničena posmatračka misija Kancelarije OEBS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) navodi u svojim izvještajima. U svom završnom izvještaju sa parlamentarnih izbora iz 2020. godine ODIHR ističe **važnost sveobuhvatne reforme izbornog zakonodavstva kako bi se riješili svi ključni aspekti izbornog procesa kroz jedan inkluzivan proces mnogo prije narednih izbora**. Preporuke se odnose na prevazilaženje dvosmislenosti i nekonzistentnosti koje ugrožavaju pravnu sigurnost i omogućava selektivnu implementaciju zakonskog okvira. Dodatno, ukazuje se na neophodnost revizije biračkog spiska i sprovođenje mjera protiv zloupotrebe državnih resursa.

U decembru 2020. godine Skupština je osnovala privremeno radno tijelo – Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu, sa zadatkom da pripremi reformu izbornog zakonodavstva, čiji je mandat, pored preporuka ODIHR-a, da predloži nova zakonska rješenja o izboru poslanika i odbornika, finansiranju političkih subjekata i predizbornih kampanja, registrima boravišta, odluku o održavanju izbora istog dana i etički kodeks za predizborne kampanje. Iako je prvobitni rok za završetak postavljenog mandata bio kraj juna 2021. godine, zatim kraj 2021. godine, predstavnici vlasti i opozicije, usljed nedostatka političke volje, nijesu završili predviđene obaveze.

Prema mišljenju građana, ovo pitanje treba da bude u vrhu agende vlasti. Kada su u pitanju stavovi građana u vezi sa reformom izbornog zakonodavstva u odnosu na političko opredjeljenje, veoma je indikativno da **DPS podržavaoci smatraju najmanje važnim ovo pitanje. Pristalice prosrpskih partija su oni koji u najvećoj mjeri, skoro 80%, smatraju da je reforma izbornog zakonodavstva jedan od ključnih prioriteta, zatim podržavaoci građanskih partija, a više od svakog drugog pristalice manjinskih partija i onih koji apstiniraju smatraju da je ovaj prioritet važan za napredak Crne Gore (Grafikon 13).**

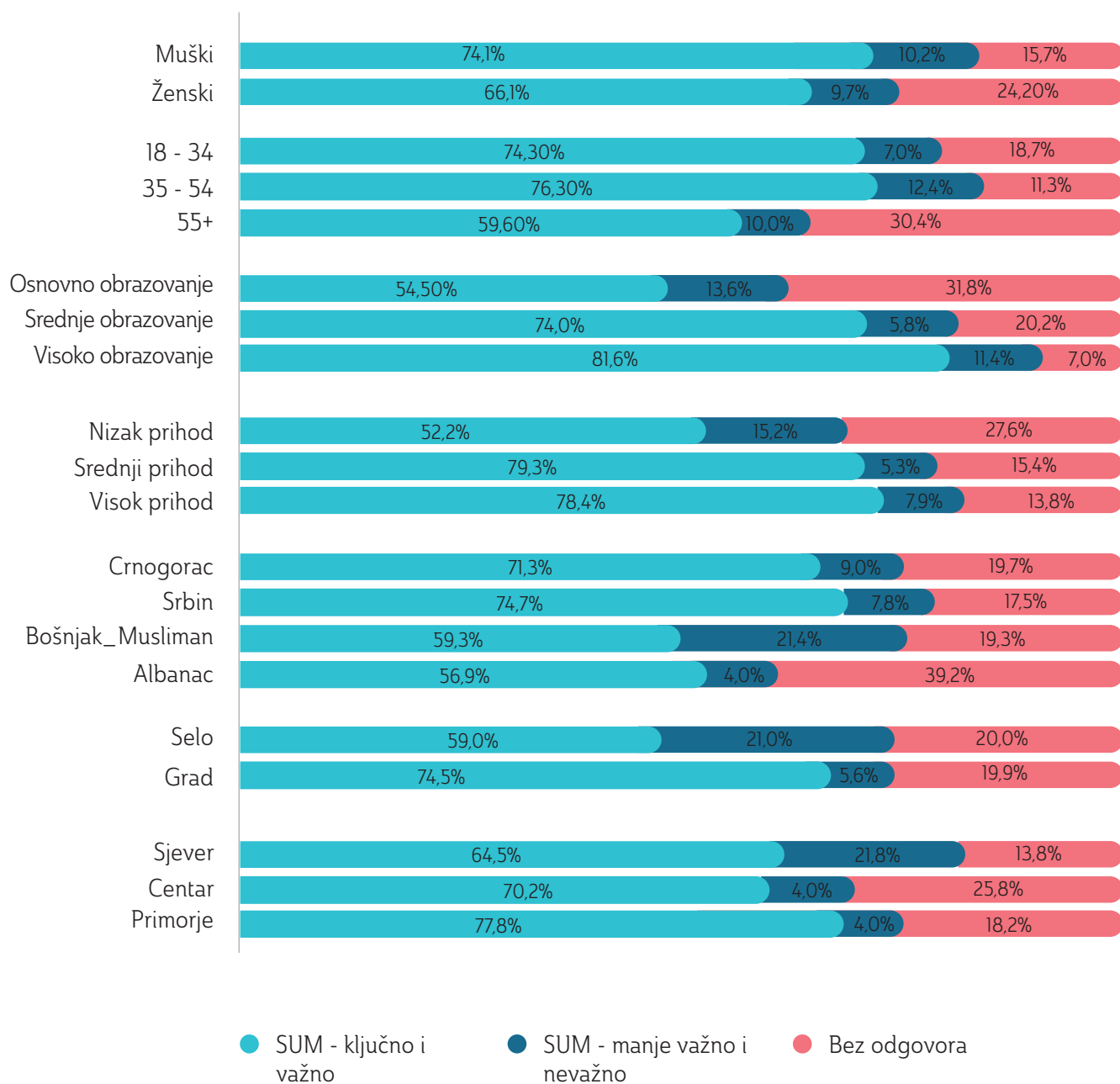

Grafikon 13 – Reforma izbornog zakonodavstva i partijska preferencija – INDEKS

Gotovo svaka od demografskih karakteristika ispitanika značajna je kada je riječ o ovom pitanju. Naime, **muškarci smatraju važnim pitanje reforme izbornog zakonodavstva više nego žene. Građani koji su stariji od 55 godina najmanje smatraju važnim ovo pitanje, za razliku od onih mlađih i građana srednjih godina.** Kada je u pitanju nivo obrazovanja i visina prihoda, građani sa višim stepenom obrazovanja i većim primanjima stava su da je ovo izuzetno važan prioritet, za razliku od građana sa nižim stepenom obrazovanja i visinom prihoda. Jednak broj Crnogoraca i Srba smatraju ključnim ili važnim pitanje reforme izbornog zakonodavstva. Bošnjaci, Muslimani i Albanci cijene ovu reformu manje važnom nego Crnogorci i Srbi. Ovu reformu smatraju ključnom ili važnom najviše na primorju Crne Gore i oni koji žive u gradu.

Grafikon 14 – Reforma izbornog zakonodavstva i demografske karakteristike

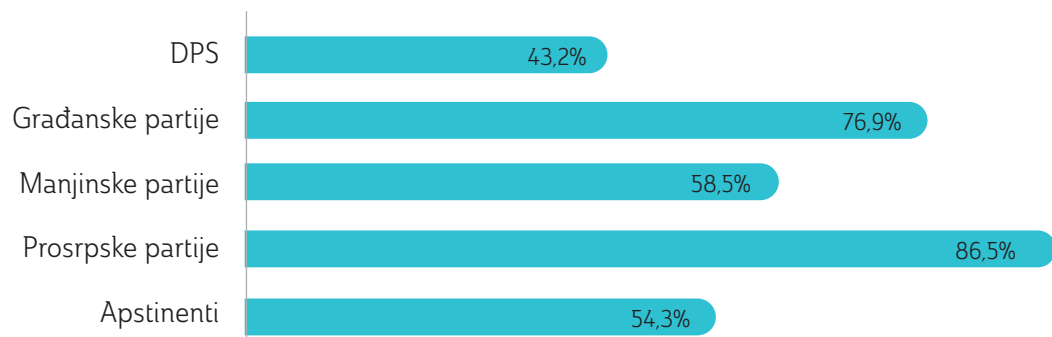
PRIORITET: REFORMA PRAVOSUĐA

Reforma pravosuđa je još jedan od ključnih strateških prioriteta na putu Crne Gore ka EU. Ona podrazumijeva jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa, jačanje efikasnosti pravosuđa, dostupnosti, transparentnosti i povjerenja u pravosuđe, razvoj regionalne i međunarodne saradnje, posebno u institucionalnom smislu, te razvoj pravosudnih institucija u funkciji pravosuđa.

U prethodnom periodu nije ostvaren napredak u ovoj oblasti, što je konstatovano u izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru, i implementacija ključnih reformskih procesa u pravosuđu je u stagnaciji uz donošenje *ad hoc* odluka bez strateškog pristupa ovom pitanju. S obzirom na to da ista predstavlja srž poglavlja 23, stagnacija po ovom pitanju implicira i stagnaciju evropskog procesa Crne Gore.

Podaci na Grafikonu 15 pokazuju da **pristalice prosrpskih i građanskih partija u velikoj većini smatraju ovo pitanje bitnim za boljitak Crne Gore**. Dalje, podaci pokazuju da je istog stava **više nego svaki drugi podržavalac manjinskih partija, kao i apstinenti**. Da reforma pravosuđa treba da bude ključno ili važno pitanje za napredak Crne Gore smatra **manje nego svaki drugi pristalica DPS-a, što je najmanje od svih političkih subjekata koji su bili dio istraživanja**.

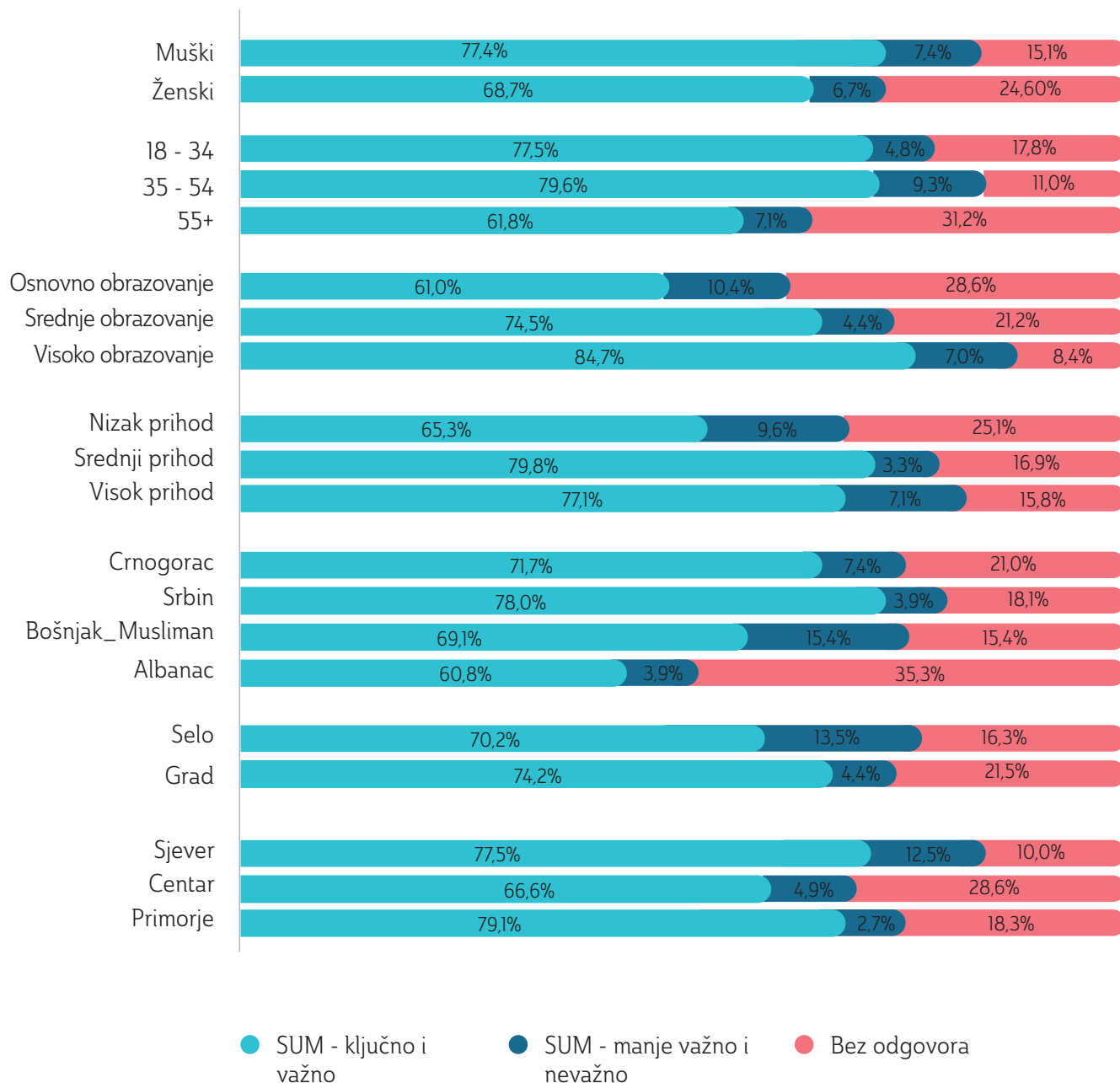
Grafikon 15 – Reforma pravosuđa i partijska preferencija – INDEKS

Žene znatno manje nego muškarci reformu pravosuđa smatraju ključnom ili važnom za dalji napredak naše zemlje, a kada je riječ o godinama starosti, stariji građani prednjače u ovom stavu u odnosu na one mlađe i srednje dobi. Kada je riječ o uticaju nivoa obrazovanja, podaci pokazuju da **građani sa višim stepenom obrazovanja u većoj mjeri cijene ovo pitanje kao ključno ili važno.** Analiza

efekta nacionalne pripadnosti pokazuje da su **za neophodnost sprovođenja ove reforme najviše Srbi i Crnogorci, a u manjem procentu i Bošnjaci, Muslimani i Albanci. Građani koji žive u centralnoj regiji,** u odnosu na one koji žive na primorju ili sjeveru, **najmanje smatraju ovo pitanje** ključnim ili važnim za unapređenje Crne Gore.

Grafikon 16 – Reforma pravosuđa i demografske karakteristike

PRIORITET: BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA I KORUPCIJE

Visok stepen korupcije i organizovanog kriminala u Crnoj Gori kod domaće i međunarodne javnosti identifikovan je kao velika barijera daljem društveno-ekonomskom razvitku zemlje i značajan uzrok problema u funkcionisanju društva. Suzbijanje korupcije i organizovanog kriminala nužan je preduslov za pristupanje Crne Gore EU, a u ovoj borbi i dalje ne postoji dovoljna politička volja i efikasna implementacija mjera antikoruptivnih politika. S tim u vezi, borba protiv organizovanog kriminala i korupcije jedno je od pitanja koje mora biti visoko na agendi vlasti na evropskom putu, što i građani procjenjuju (Grafikon 17).

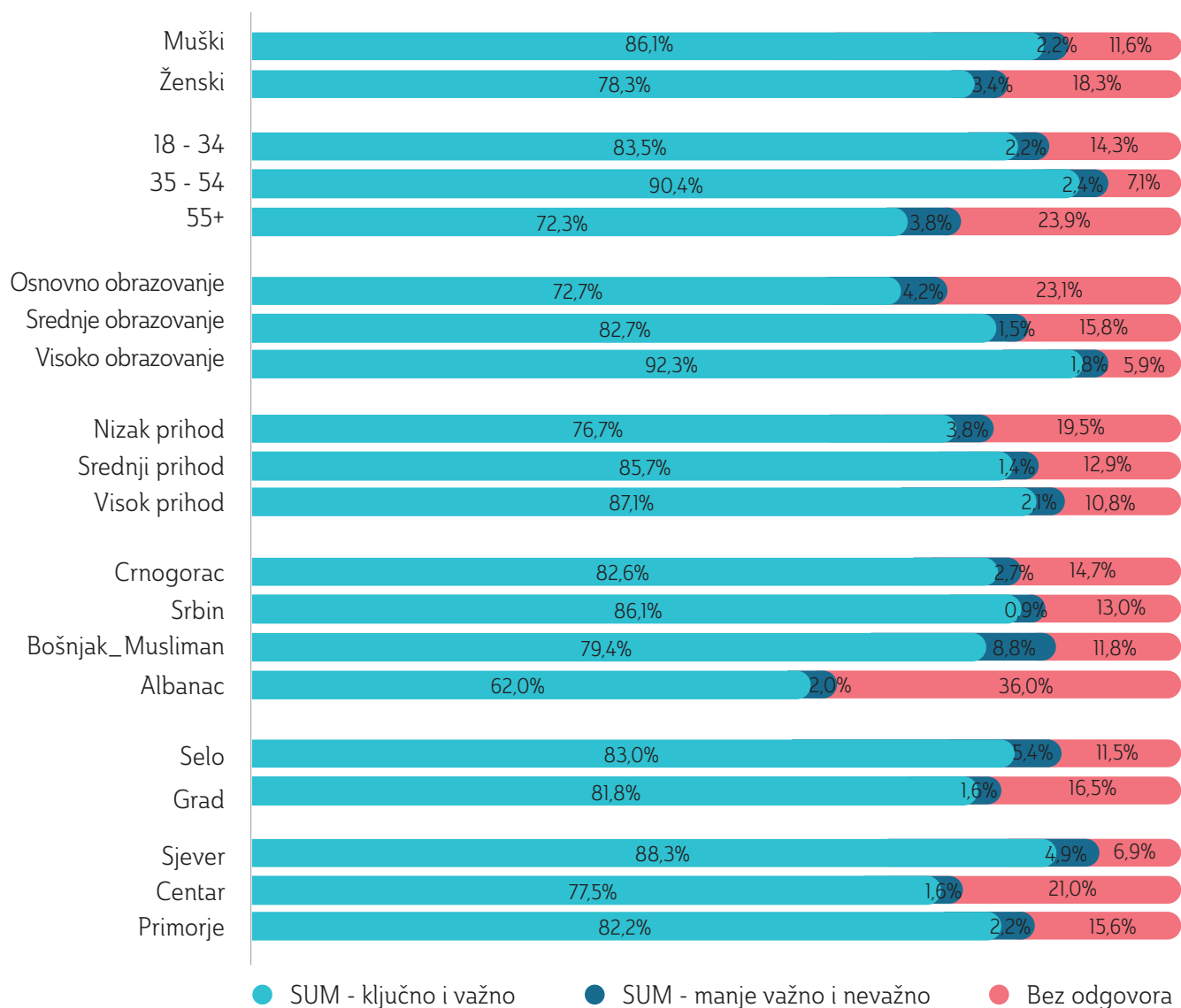
Pristalice prosrpskih i građanskih partija u značajnoj mjeri smatraju da je ovaj prioritet ključan za napredak Crne Gore, i to oni koji glasaju prosrpske partije izražavaju podršku od 91,6%, a građanske partije 88,5%. Nakon njih, 73,7% pristalica manjinskih partija, te na kraju apstinenti i DPS podržavaoci gotovo u jednakoj mjeri (oko 69%) podržavaju borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije kao prioritet koji bi doveo do boljitka Crne Gore.

Grafikon 17 – Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije i partijska preferencija – INDEKS

Razlike su zanemarljive po pitanju parametra da li ispitanici žive u selu ili gradu kada se govori o percepciji važnosti borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije. Kada je riječ o polu, **muškarci više nego žene smatraju ključnim ili važnim borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, dok građani srednjih godina najviše ističu važnost ovog pitanja. Građani sa osnovnim obrazovanjem za 20% manje podržavaju ovu borbu od ispitanika koji imaju fakultetske diplome.** Slično je i sa efektom prihoda. **Oni sa nižim primanjima smatraju manje važnim ovo pitanje nego oni koji imaju visoke prihode.** Nadalje, efekat nacionalne pripadnosti je vrlo indikativan kada se ima u vidu da podaci sa Grafikona 19 ukazuju na to da **borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije najmanje smatraju važnom Albanci (62%), zatim Bošnjaci i Muslimani (79,4%), potom Crnogorci (82,6%) i na kraju Srbi. Srbi u najvećoj mjeri smatraju ključnim ovo pitanje, i to njih 86,1%.** Na kraju, uticaj regije nije beznačajan budući da najveći broj građana sjevernog regiona (88,3%) najviše ističe važnost ovog pitanja.

Grafikon 18 – Borba protiv organizovanog kriminala i korupcije i demografske karakteristike

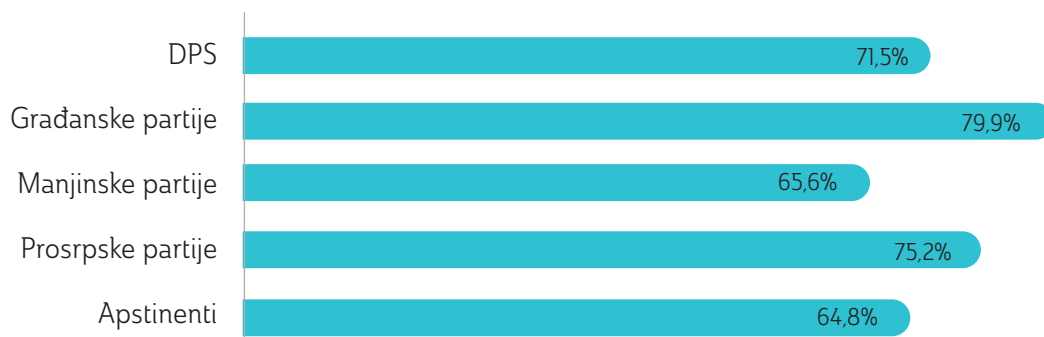

PRIORITET: BORBA PROTIV DISKRIMINACIJE

Prema rezultatima poslednjeg CEDEM-ovog istraživanja o indeksu demokratije u Crnoj Gori iz 2020. godine, veoma mali progres je ostvaren u poslednjih deset godina, a građani i dalje ne poznaju sopstvena prava, koja su im zagantovana Ustavom i zakonima, ukoliko postanu žrtva diskriminacije. Sa druge strane, posljednje istraživanje o stepenu i obrascima diskriminacije, koje je CEDEM sproveo u 2020. godini, govori da je povećan broj građana koji vjeruju da će ih država zaštititi od diskriminacije, ali je broj onih koji ne vjeruju u to i dalje značajan. Promjena vlasti gotovo ništa nije donijela po pitanju borbe protiv diskriminacije, jer pitanje ljudskih prava, odnosno njihove zaštite, uopšte nije bilo na agendi parlamentarne većine i izvršne vlasti, što se spočitava i u izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru. Za razliku od njih, građani ovo pitanje veoma visoko rangiraju na listi prioriteta za unapređenje Crne Gore (Grafikon 19).

Kada se govori o važnosti pitanja borbe protiv diskriminacije po nacionalnom, vjerskom, političkom ili bilo kom drugom osnovu, **apstinenti i pristalice manjinskih partija u najmanjoj mjeri, u poređenju sa ostalima, smatraju borbu protiv diskriminacije važnom za unapređenje Crne Gore.** Dalje, **ovo pitanje ističu u nešto većoj mjeri podržavaoci DPS-a i prosrpskih partija**, te u najvećoj mjeri oni koji glasaju za građanske partije, i to skoro 80% njih.

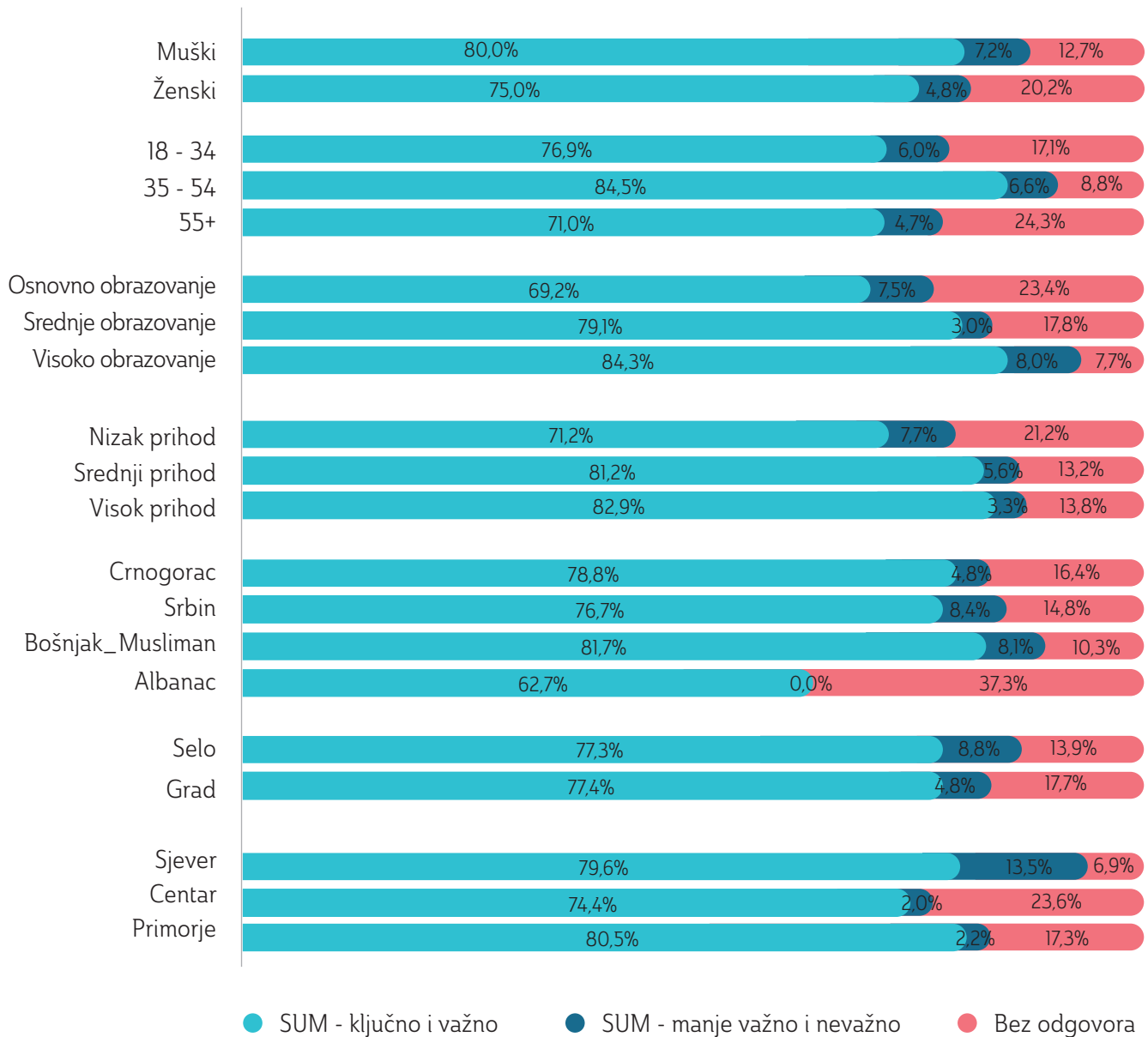
Grafikon 19 – Borba protiv diskriminacije i partijska preferencija – INDEKS

Muškarci više nego žene smatraju ključnim ili važnim borbu protiv diskriminacije, te građani srednje dobi više nego mlađi i stariji. Kada je riječ o uticaju demografske karakteristike mjesta življenja, odnosno parametrima da li ispitanici žive u selu ili gradu, te da li žive na sjeveru, u centru ili na primorju, **razlike gotovo da ne postoje. Bošnjaci i Muslimani u najvećoj mjeri smatraju ključnim**

ili važnim pitanje borbe protiv diskriminacije za unapređenje Crne Gore, potom Crnogorci i Srbi, a u najmanjoj mjeri Albanci. Kao i kod prethodnih prioriteta, što je viši stepen obrazovanja, pitanje borbe protiv diskriminacije se smatra većim prioritetom za napredak države. Efekat prihoda je važan, imajući u vidu da oni sa nižim prihodima u najmanjoj mjeri smatraju ovo pitanje ključnim ili važnim, za razliku od onih koji imaju visoke prihode (Grafikon 20).

Grafikon 20 – Borba protiv diskriminacije i demografske karakteristike

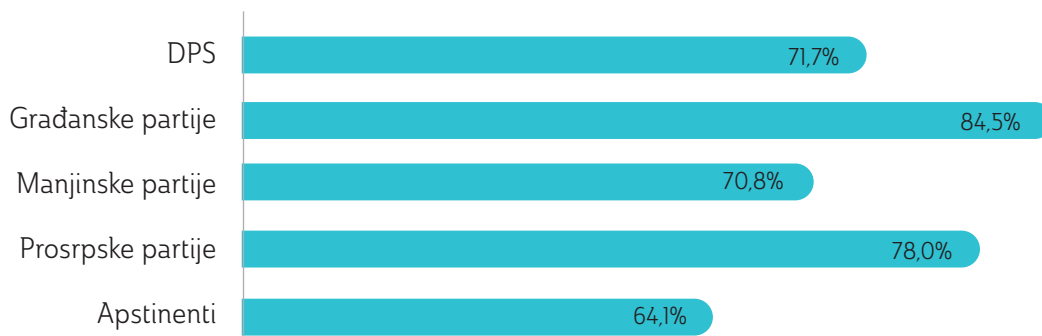

PRIORITET: REFORMA JAVNE UPRAVE

Kada je riječ o reformi javne uprave prva asocijacija građana je depolitizacija i departizacija. Iako su očekivanja građana po ovom pitanju bila izuzetno visoka, nažalost, i nakon promjene vlasti, prema mišljenju građana, političko uvjerenje je jedan od glavnih kriterijuma zapošljavanja u javnoj upravi. Svakako, treba reći da ova reforma čini jedan od tri stupa u procesu proširenja EU.

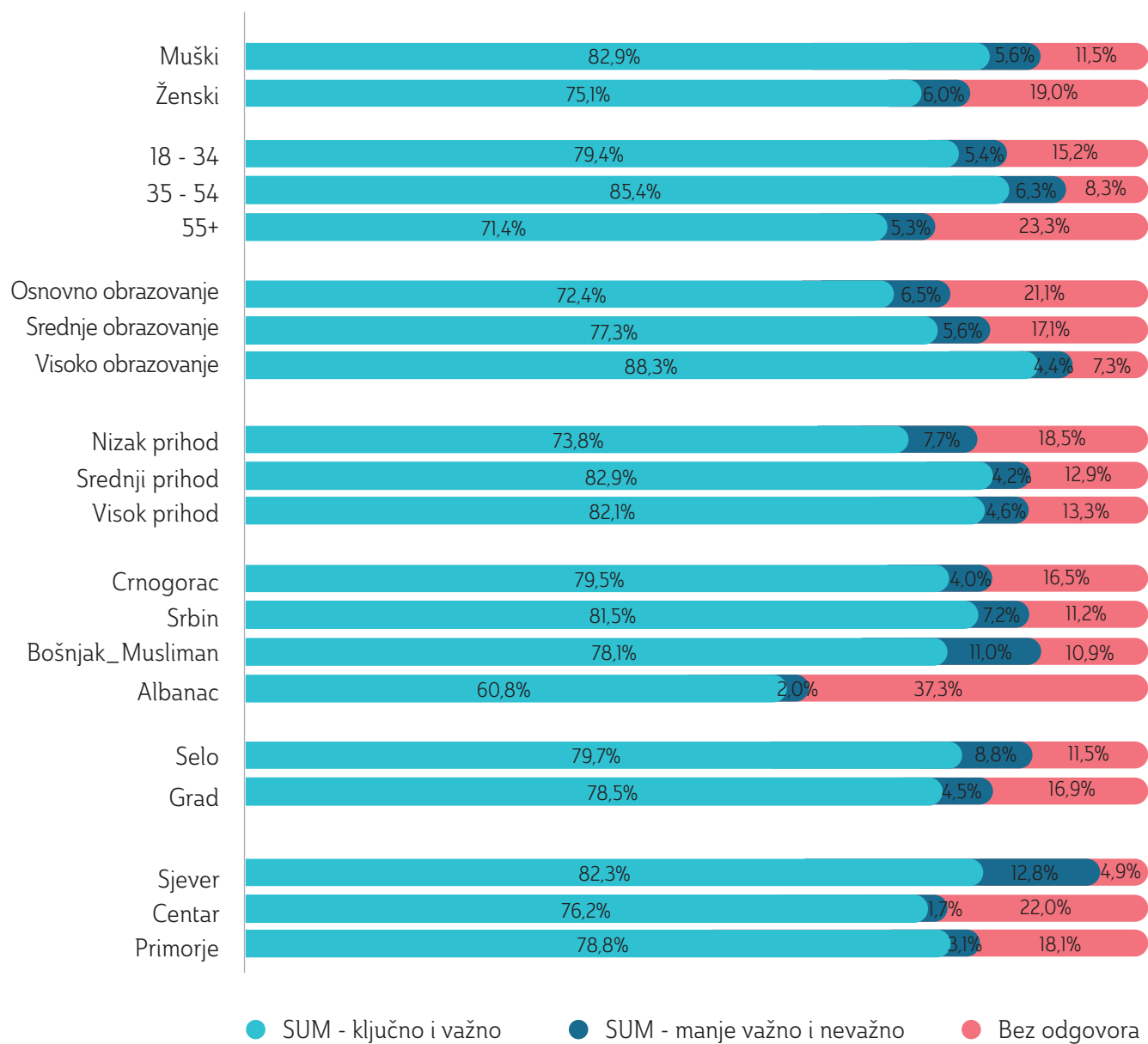
S tim u vezi, bez obzira na to kog su političkog uvjerenja, **građani u najvećoj mjeri smatraju da je ovo pitanje važno za napredak Crne Gore**. U tome prednjače pristalice građanskih partija, a u nešto manjoj mjeri slijede oni koji podržavaju prosrpske partije i DPS. Podaci sa Grafikona 21 pokazuju da **su pristalice manjinskih partija i apstinenti oni koji se najmanje zalažu za depolitizaciju i departizaciju**, što je prilično indikativno.

Grafikon 21 – Reforma javne uprave i partijska preferencija – INDEKS

Generalno, podaci pokazuju da **muškarci više nego žene, te građani srednjih godina u većoj mjeri nego ostale starosne kategorije smatraju ključnim ili važnim pitanje reforme javne uprave**. Kada je u pitanju obrazovanje, **visokoobrazovani ističu važnost ovog pitanja za više od 15% nego oni koji imaju samo osnovno obrazovanje**. Nacionalnost kao demografska karakteristika ispitanika veoma je značajna kada se govori o stavu prema reformi javne uprave. **Albanci u najmanjoj mjeri depolitizaciju i departizaciju javne uprave smatraju ključnim ili važnim prioritetom na unutrašnjem planu, dok Bošnjaci, Muslimani, Crnogorci i Srbi za skoro 20% više smatraju ovo pitanje ključnim ili važnim za napredak Crne Gore**. Kada je riječ o regionima, **građani koji žive na sjeveru Crne Gore u nešto većoj mjeri procjenjuju ovo pitanje ključnim ili važnim nego oni koji žive u centralnoj regiji ili na primorju** (Grafikon 22).

Grafikon 22 – Reforma javne uprave i demografske karakteristike

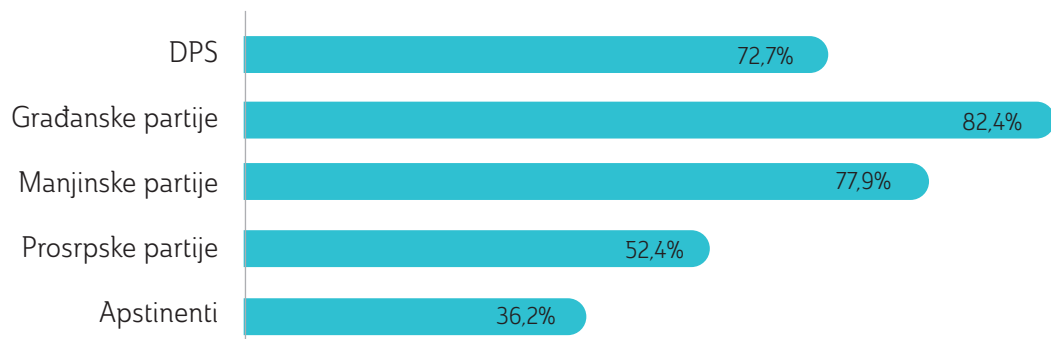

PRIORITET: UČLANJENJE CRNE GORE U EU

Integracija Crne Gore u EU predstavlja jedno od rijetkih pitanja oko kojeg postoji opšti društveni konsenzus, koji daje snažan vjetar u leđa ovom procesu. Stav javnosti, međunarodne zajednice, vladajuće političke elite i parlamentarnih partija od samog početka procesa jeste jasna podrška pridruživanju Evropskoj uniji.

Glasači ili podržavaoci prosrpskih partija i apstinenti znatno manje nego ostali podržavaju ispunjavanje uslova za članstvo Crne Gore u EU. Pristalice građanskih partija u najvećoj mjeri podržavaju ispunjavanje uslova, zatim oni koji podržavaju manjinske partije i na kraju, ali u značajnom procentu, glasači DPS-a (Grafikon 23).

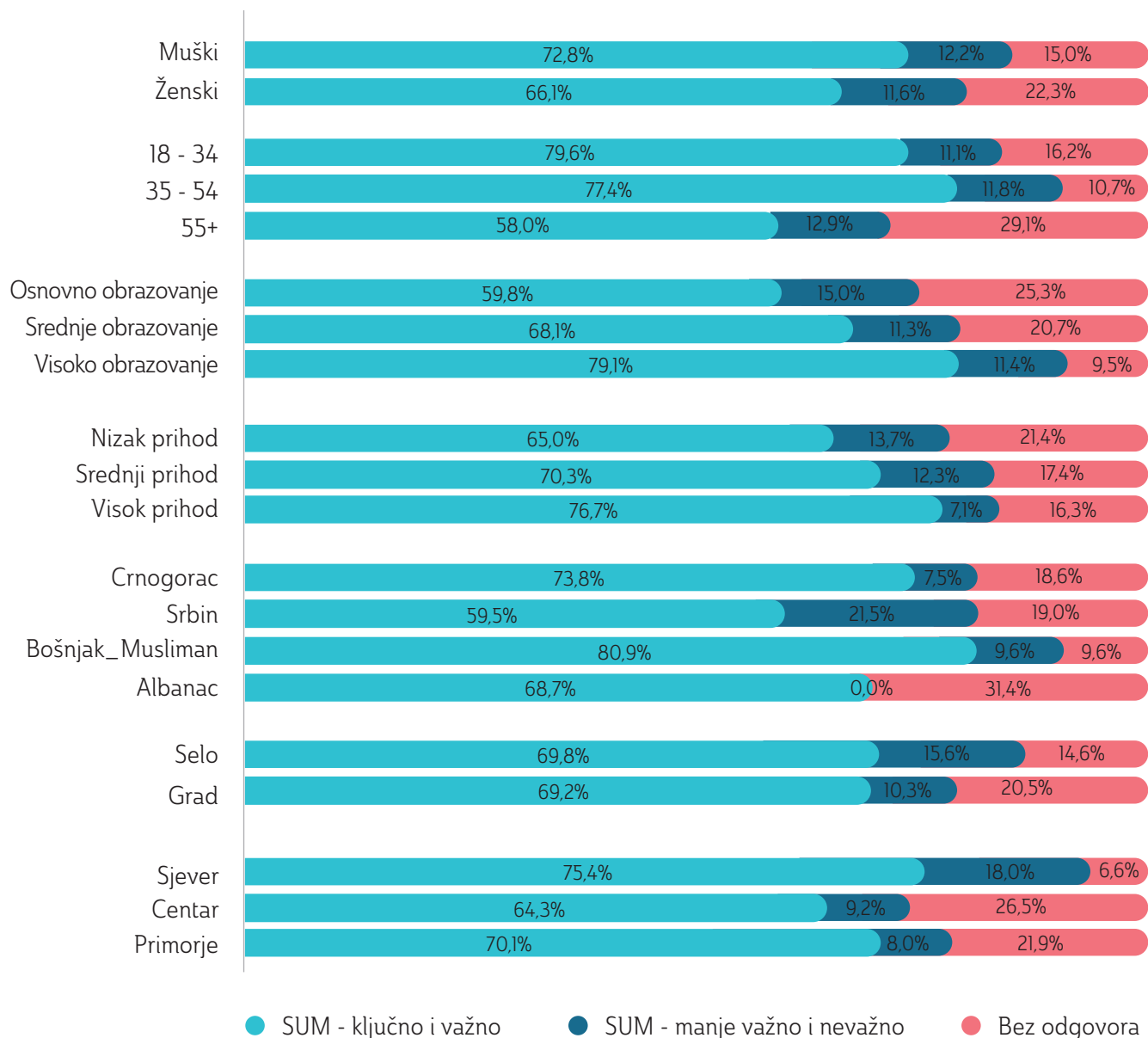
Grafikon 23 – Učlanjenje Crne Gore u EU i partijska preferencija – INDEKS

Prema podacima sa Grafikona 24, obrazovanje predstavlja značajnu karakteristiku ispitanika koja određuje stav o pitanju ispunjenja uslova Crne Gore za članstvo Crne Gore u EU. Konkretno, **građani sa višim stepenom obrazovanja više podržavaju plan da se mora raditi na ispunjavanju uslova za pristupanje Crne Gore EU nego oni koji imaju niži stepen obrazovanja**. Kada se govori o visini prihoda, oni građani čija primanja pripadaju kategoriji visokih prihoda u većoj mjeri podržavaju ispunjavanje uslova od onih koji imaju niža primanja. **Ljudi stariji od 55 godina su oni koji u manjoj mjeri procjenjuju da je ispunjavanje uslova ključno ili važno za napredak zemlje**. Bošnjaci, Muslimani, zatim Crnogorci i Albanci u najvećoj mjeri podržavaju ovo pitanje kao ključno ili važno za boljitak države, za razliku od Srba, koji u najmanjoj mjeri ispunjavanje uslova za punopravno članstvo smatraju ključnim ili važnim.

Na kraju, kao i kod ostalih prioriteta koji su bili predmet istraživanja, **muškarci u većoj mjeri nego žene cijene važnost ovog pitanja, dok je najveći broj građana koji podržavaju rad na ovom prioritetu sa sjevera Crne Gore.**

Grafikon 24 – Učlanjenje Crne Gore u EU i demografske karakteristike

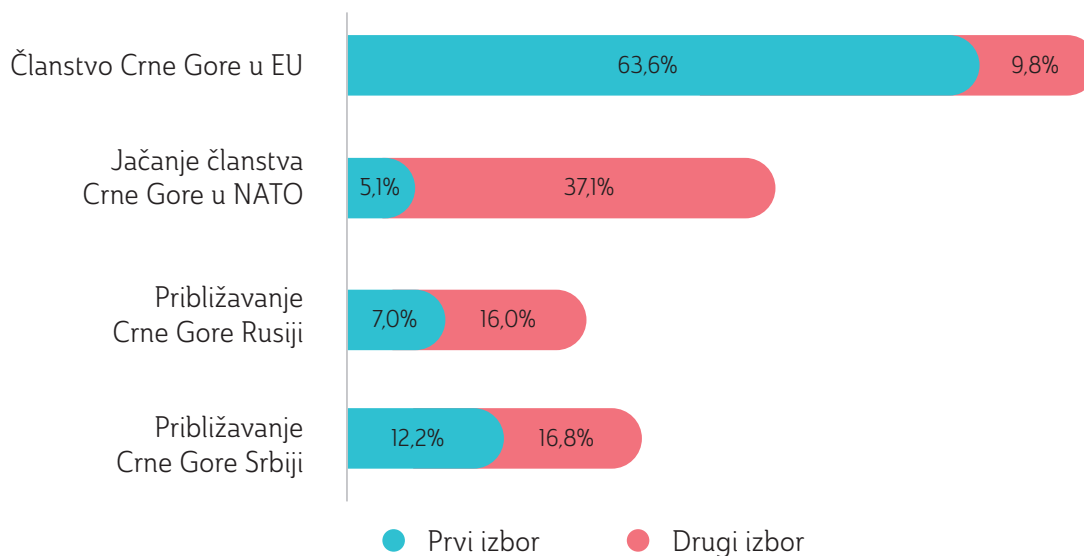

STAVOVI I PERCEPCIJA GRAĐANA U VEZI SA PITANJIMA IZ OBLASTI SPOLJNE POLITIKE

Crna Gora se kroz ključne strateške pravce razvoja geostrateške i geopolitičke pozicije opredijelila da spoljnu politiku temelji na pristupanju Crne Gore EU, daljoj integraciji u NATO i snaženju regionalne saradnje. Budući da je došlo do promjene vlasti i jačanja proruskih političkih struktura u Crnoj Gori, postoje različita mišljenja o tome koje je najvažnije pitanje kojim Vlada treba da se bavi kada je riječ o spoljnoj politici.

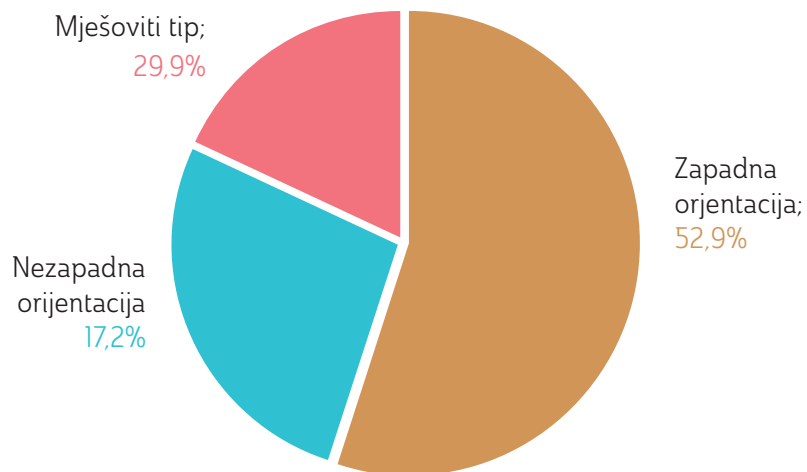
Kumulativno posmatrano (Grafikon 25), **skoro dvije trećine građana Crne Gore bira članstvo Crne Gore u EU kao prvi izbor u spoljnoj politici, dok je onih koji smatraju da se treba usmjeriti na približavanje Crne Gore Srbiji 12,2%, a 7% onih koji kao prvi izbor biraju približavanje Crne Gore Rusiji.**

Grafikon 25 – Prioriteti spoljne politike

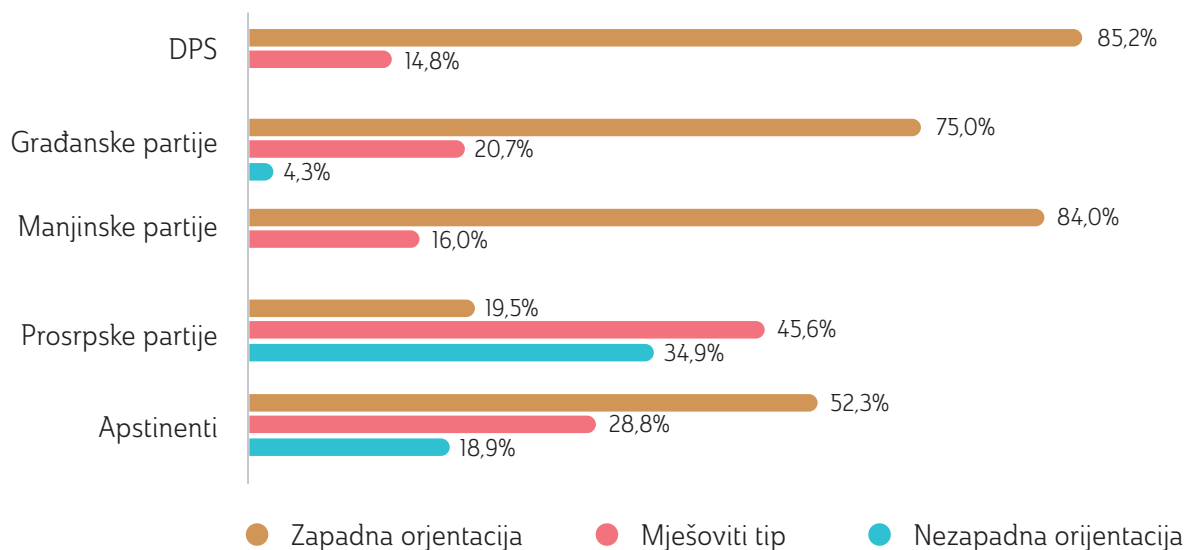
Građani Crne Gore u najvećoj mjeri su prozapadno orijentisani (Grafikon 26), odnosno jasno je opredjeljenje građana da Crna Gora treba da se oslanja na zapadne partnere u spoljnoj politici, prvenstveno na EU.

Grafikon 26 – Prioriteti spoljne politike – INDEKS

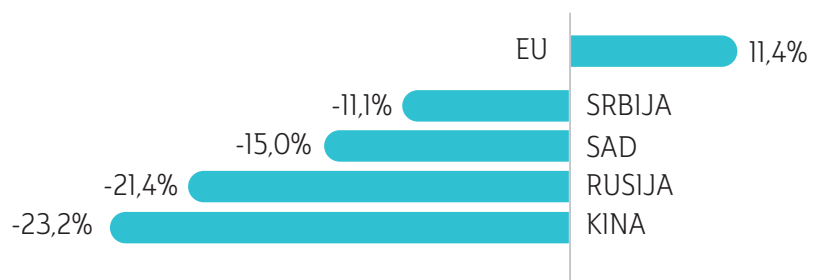
Pri analizi rezultata koji se tiču spoljnopolitičke orijentacije prema političkom opredjeljenju građana Crne Gore, **podaci ukazuju na to da su pristalice prosrpskih partija nezapadno orijentisane, dok su podržavaoci ostalih političkih struktura i apstinenti prozapadno orijentisani.**

Grafikon 27 – Prioriteti spoljne politike i partijska preferencija INDEKS

Na kraju, prikazujemo indeks spoljnopolitičke orijentacije, odnosno razliku između sume da se oslanja „u potpunosti i u velikoj mjeri“ i sume „malo i nimalo“. Podaci pokazuju da je **veći broj građana koji smatraju da se u potpunosti ili u velikoj mjeri treba oslanjati na EU, dok kada su u pitanju Kina, Rusija, SAD i Srbija mjerimo veći procenat onih koji smatraju da Crna Gora treba malo ili nimalo da se oslanja na navedene zemlje.**

Grafikon 28 – Oslonac u spoljnoj politici – INDEKS
(SUM u potpunosti i u velikoj mjeri i SUM malo i nimalo)

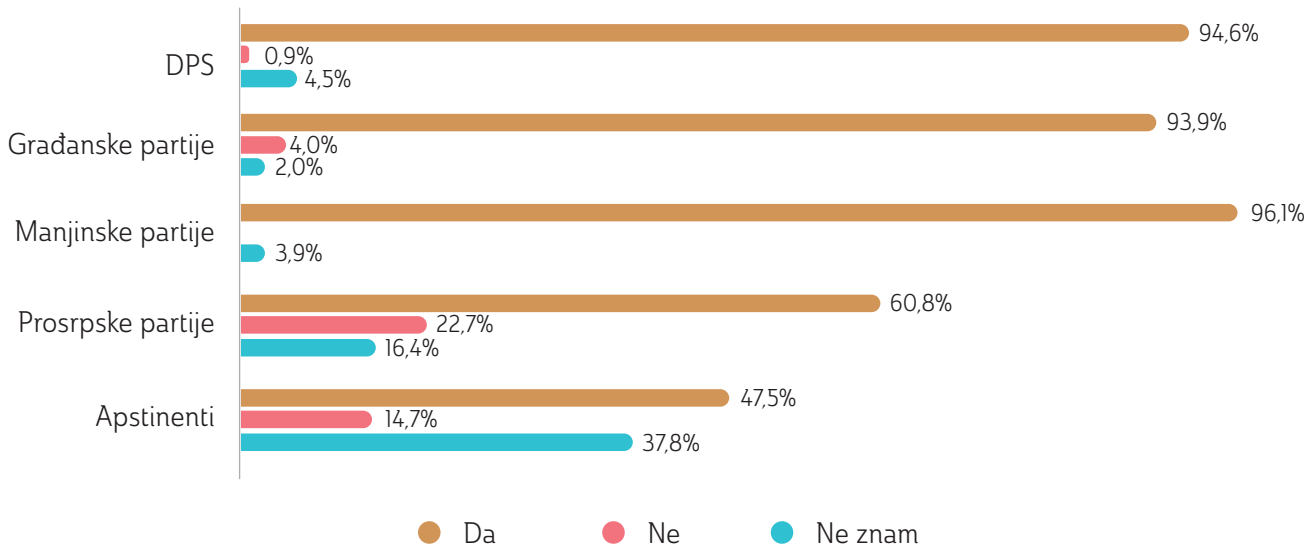

PODRŠKA PUNOPRAVNOM ČLANSTVU CRNE GORE U EU

Iako smo u prethodnim ciklusima istraživanja mjerili pad podrške građana članstvu Crne Gore u EU, te dodatno iako je Crna Gora u desetoj godini pregovaračkog procesa kada dolazi do pada podrške ovom procesu, usljed zasićenja sa promjenom vlasti je došlo do rasta podrške članstvu. Sada gotovo tri četvrtine građana podržava evropski put i punopravno članstvo Crne Gore u EU, što je veoma ohrabrujuće i šalje vrlo jasnu poruku političkim strukturama.

Gotovo svaki građanin koji podržava DPS, građanske ili manjinske partije, podržava članstvo Crne Gore u EU. Da Crna Gora bude punopravna članica EU podržava za trećinu manji broj glasača prosrpskih partija. Najmanji broj podržavalaca članstva Crne Gore u EU je među onima koji se izjašnjavaju da ne glasaju (Grafikon 29).

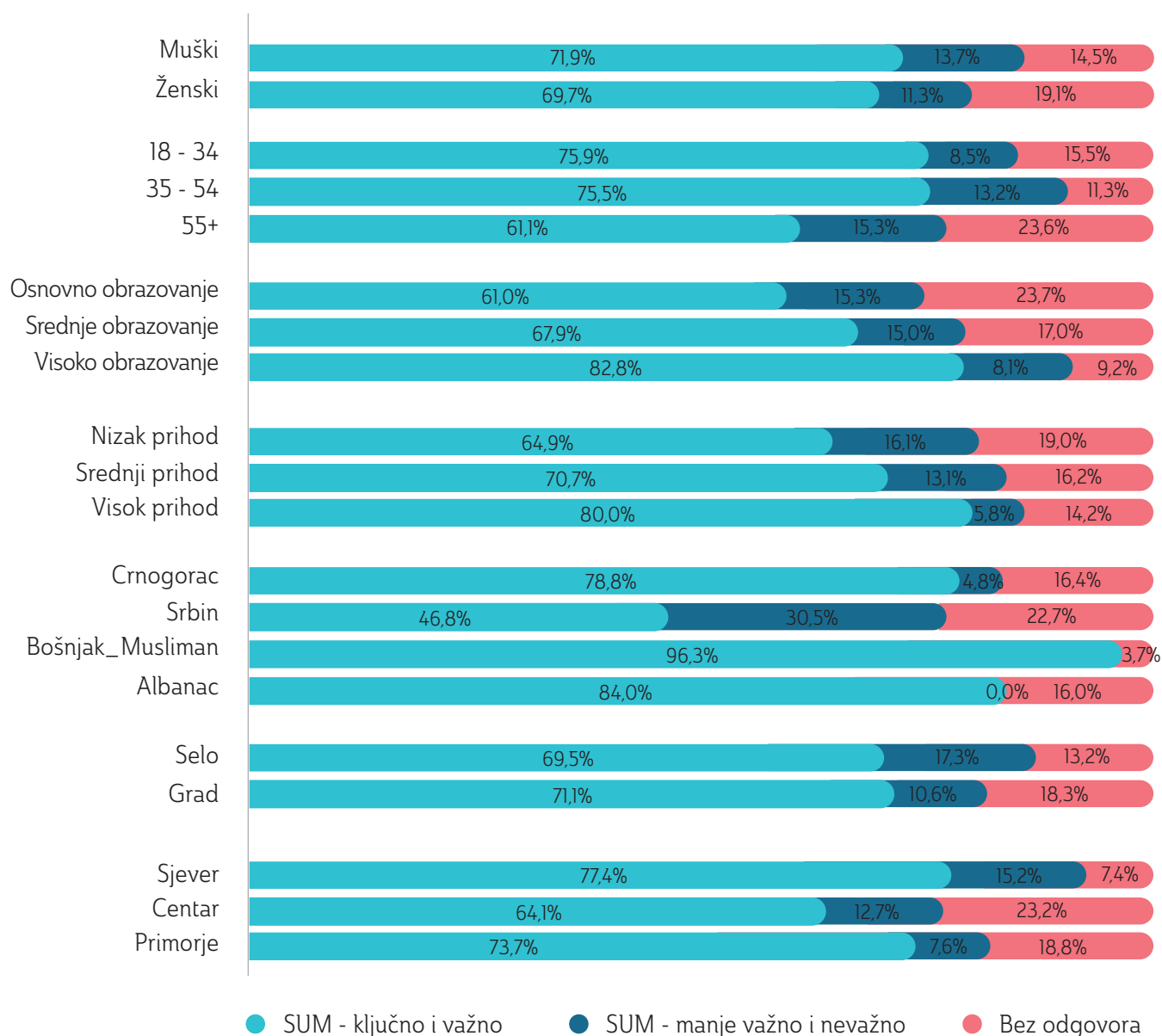
Grafikon 29 – Podrška punopravnom članstvu Crne Gore u EU i partijska preferencija

Podaci na Grafikonu 30 ukazuju na to da su razlike veoma zanemarljive po pitanju stava o članstvu Crne Gore u EU kada je riječ o demografskim karakteristikama ispitanika – pol/rod i mjesto življenja – grad/selo. **Podršku učlanjenju znatno više iskazuju oni koji imaju visoko obrazovanje i čiji su prihodi visoki. Efekat nacionalne pripadnosti je takođe veoma indikativan. Tačnije, pripadnici bošnjačke i muslimanske nacionalnosti najviše podržavaju članstvo, potom Albanci i Crnogorci, dok građani srpske nacionalnosti iskazuju najmanju podršku članstvu. Građani koji žive na sjeveru ili primorju Crne Gore pružaju veću podršku članstvu u EU nego oni koji žive u centralnoj regiji.** Kada je riječ o godinama starosti, **stariji građani znatno manje podržavaju evropski put Crne Gore.**

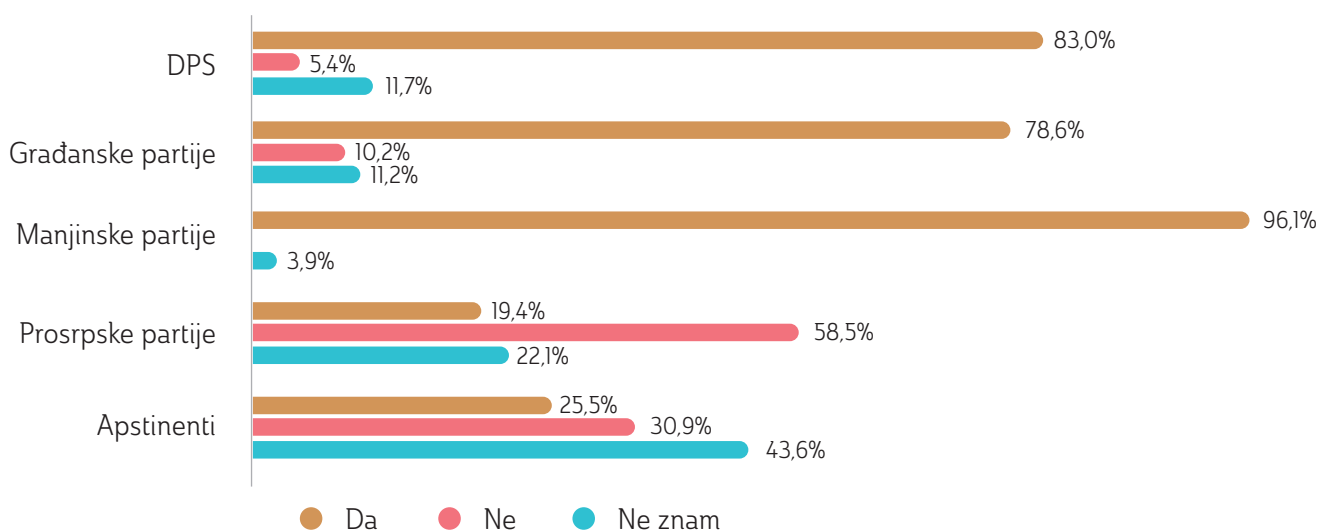
Grafikon 30 – Podrška punopravnom članstvu Crne Gore u EU i demografske karakteristike

PODRŠKA ČLANSTVU CRNE GORE U NATO-U

Kada je riječ o članstvu Crne Gore u NATO-u, **snažno ga podržavaju glasači DPS-a, građanskih i manjinskih partija, a među njima najviše podržavaju građani koji glasaju manjinske partije. Svaki peti apstinent daje podršku članstvu Crne Gore u ovom savezu, zanemarljivo više od pristalica prosrpskih partija.** Dok je na strani DPS-a, građanskih i manjinskih partija mali broj onih koji se protive članstvu, podaci pokazuju da je preko polovine glasača prosrpskih partija protiv njega, te nešto manje od trećine apstinenata (Grafikon 31).

Grafikon 31 – Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u i partijske preferencije

Kada je riječ o godinama starosti, podaci na Grafikonu 32 pokazuju da, **u poređenju sa starijim, za više od 15% mladih ili građana srednjih godina podržava članstvo Crne Gore u NATO-u.** Efekat stepena obrazovanja je u pozitivnoj korelaciji sa stepenom podrške članstvu Crne Gore u NATO-u. Komparativno, **skoro dvostruko više građana sa visokim obrazovanjem podržava članstvo Crne Gore od onih koji imaju osnovno obrazovanje.** Kada se govori o visini prihoda, **oni građani čija primanja pripadaju kategoriji visokih, u većoj mjeri podržavaju članstvo.** Nacionalna pripadnost je veoma važna

demografska karakteristika ispitanika. **Srbi u najmanjoj mjeri podržavaju članstvo, i to svega 10,3% njih. Više nego svaki drugi Crnogorac pruža podršku članstvu, zatim 74,5% Albanaca. Skoro svaki Bošnjak ili Albanac podržava članstvo Crne Gore u NATO-u. Najmanju podršku članstvu pružaju građani koji žive u centralnoj regiji.**

Grafikon 32 – Podrška članstvu Crne Gore u NATO-u i demografske karakteristike

